

Televizijska serija Jelenko kao predložak na roman

Milohanić, Stefani

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:542056>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-12-06**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Stefani Milohanić

Televizijska serija *Jelenko* kao predložak na roman

ZAVRŠNI RAD

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Stefani Milohanić

Televizijska serija *Jelenko* kao predložak na roman

Završni rad

JMBAG: 0303083849, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij, Predškolski odgoj

Predmet: Medijska kultura

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kristina Riman

Pula, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Stefani Milohanić, kandidatkinja za prvostupnicu Preddiplomskog stručnog studija Predškolski odgoj, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Stefani Milohanić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom „Televizijska serija *Jelenko* kao predložak na roman“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TELEVIZIJA KAO MEDIJ.....	2
2.1. POZITIVNE I NEGATIVNE STRANE TELEVIZIJE.....	2
3. FILM	6
4. TELEVIZIJSKE SERIJE I FILMOVI ZA DJECU.....	8
4.1. POVIJEST HRVATSKOG DJEČJEG FILMA.....	9
5. DJEČJA KNJIŽEVNOST	11
6. DJEČJI ROMAN	13
6.1. ROMAN O ŽIVOTINJAMA.....	14
7. MAJA GLUŠČEVIĆ	16
8. TELEVIZIJSKA SERIJA <i>JELENKO</i>	17
9. ROMAN I IGRANA SERIJA <i>JELENKO</i>	18
9.1. SLIČNOSTI I RAZLIKE U SADRŽAJU ROMANA I TV SERIJE	18
10. KARAKTERIZACIJA LIKOVA	22
11. SVJETONAZOR I VRIJEDNOSNI SUSTAVI U ROMANU I TV SERIJI.....	25
11.1. VRIJEDNOSTI.....	25
11.2. NASILJE.....	26
12. JEZIK I IZRAZ U ROMANU	29
13. FUNKCIJA FILMSKIH IZRAŽAJNIH SREDSTAVA U TV SERIJI <i>JELENKO</i>	31
13.1. ZVUK.....	31
13.2. KAMERA	34
13.3. SCENOGRAFIJA	36
14. ANIMALISTIČKI PRISTUP DJELU	38
15. ZAKLJUČAK.....	40
16. LITERATURA	41
17. SAŽETAK	44
18. SUMMARY	45

1. UVOD

Jelenko je popularna hrvatska televizijska serija za djecu snimana 80-ih godina 20. stoljeća na temelju koje je kasnije napisan i roman. U radu će biti riječi o seriji i istoimenom romanu, međutim, za njihovo lakše razumijevanje, govorit će se o karakteristikama i obilježjima dva različita medija, odnosno o filmu i književnom djelu. Bit će riječi o medijima i njihovim definicijama, o pozitivnim i negativnim utjecajima medija, o dječjem filmu i serijama te o njihovoj povijesti u Hrvatskoj.

Što se tiče knjige, potrebno je reći nešto o pojmu dječje književnosti te o vrstama koje njoj pripadaju. Naznačene će biti bitne stavke i elementi koji određenu književnu vrstu čine prepoznatljivom. Posebno će biti riječi o dječjim romanima i romanima o životinjama, budući da tim vrstama pripada djelo *Jelenko*, koji je i tema ovoga rada.

U radu će naglasak biti na usporedbi fabule, karakterizaciji likova i ostalih obilježja romana i serije, služeći se konkretnim primjerima iz svakog medija. Bit će navedena i objašnjena obilježja svakog medija te njegovi učinci, svrha i utjecaj na gledatelje odnosno čitatelje. Osim o radnji i likovima, govorit će se i o tematici djela, o njegovim vrijednostima i značaju za dječju publiku. Također, ovom će se radu pristupiti i s animalističkog aspekta tako što će se govoriti o povezanosti djece i životinja.

Kroz navedene, ali i ostale naslove, nastojat će se dati prikaz televizijske serije i romana obuhvaćajući međusobne sličnosti i razlike obzirom na prirodu, obilježja i značaj svakog medija. Također, nastojat će se utvrditi način na koji svaki medij utječe na gledatelje ili čitatelje, obzirom na njihove različite karakteristike i svrhe.

2. TELEVIZIJA KAO MEDIJ

Riječ "medij" dolazi od latinske riječi *medius* što znači u sredini. Prema Mikić i Rukavina (2006): „Mediji su složeni pojam koji označava sustave javnog informiranja što služe za raspršivanje vijesti i audio-vizualnih sadržaja u svrhu informiranja, obrazovanja i zabave najširih slojeva stanovništva.“

„Institucije masovnih medija proizvode i distribuiraju simbolička doba koja su fiksirana na medij i mogu se reproducirati neograničen broj puta; proizvodi i sadržaji masovnih medija namijenjeni su prodaji (komodifikacija) i dostupni su svim pripadnicima društva.“ (Peruško, 2011:15) U masovne medije ubrajamo knjige, tisak (novine, časopisi), film, televizija, radio, nosače slike i zvuka (video, CD, DVD).

Televizija je jedan od dominantnijih suvremenih medija pomoću kojeg se dobivaju informacije. Televizija se temelji na strukturama pokretne slike te na stvaralačkim kompetencijama u strukturiranju pokretnih slika. Televizija predstavlja masovan medij koji nudi raznolike sadržaje, a ti su sadržaji dostupni svima pa tako i najosjetljivijoj skupini društva, odnosno djeci. Djeca su gledanjem televizije često izložena kvalitetnim i pozitivnim sadržajima, ali i sadržajima koji su štetni za njihov razvoj, a uključuju nasilje i beskoristan sadržaj. Djeca gledaju raznovrsne žanrove, od humorističnih serija, crtanih i akcijskih filmova, do dječjih dokumentaraca i reklama (Blažević, 2012).

2.1. POZITIVNE I NEGATIVNE STRANE TELEVIZIJE

U svom radu, Mlinarević (2004:41) navodi kako televizija u velikoj mjeri utječe na emocionalni i intelektualni život pojedinca te određuje njegov stav prema svijetu, ali isto tako, može ugroziti čovjekovu individualnost. Televizija se sve više u svakodnevnom životu koristi kao dadilja. U tom smislu, ona često zamjenjuje roditelje, uvijek je tu kad dijete plače ili kad roditelju nemaju vremena za posvetiti ga svome djetetu. Televizija dominira životom djece širom svijeta. Mlinarević (2004:41; prema Ilišin, 2001) navodi: „Indikativan je i podatak da se gledanjem televizije i srodnim medijskim aktivnostima djeca količinski duže bave nego igrom i statusnim obvezama, ako pohađaju školu, a što upućuje na izuzetan utjecaj medija na odgoj uopće.“

Kolucki i Dafna (2013) navode kako su prikazi nasilja česti u različitim medijima, a posebno na televiziji. Djeca samostalno gledajući televiziju često nailaze na scene nasilja i agresije. Pojava nasilja u medijima, na televiziji, u videoigrama i filmovima utječe na ponašanje djece i na pojavu agresije, na njihov psihički život gdje dolazi do povećanja tjeskobe i straha u svakodnevnim situacijama te na njihov socijalni život kada dolazi do manjka osjetljivosti na tuđu patnju te česte upotrebe nasilja kao rješenje problema i sukoba.

Marincel (2013) navodi kako će prosječno dijete do svoje osamnaeste godine vidjeti više od 200 000 nasilnih scena zbog čega može doći do smanjenja empatije vezane uz nasilje te do povećanja agresivnog ponašanja. Djeca često imitiraju nasilan sadržaj jer je on prikazan na zabavan način, odnosno nasilje često čine „dobri likovi“ kojima se djeca dive. Zbog te činjenice djeca često ne mogu razumjeti razliku između dobrog i lošeg. Za primjer mogu se uzeti filmovi u kojima se „dobri lik“ nasilno suprotstavi „lošem liku“ te je to prihvatljivo ponašanje, iako je dijete učeno da nasilje nije dobro niti je prihvatljivo. Također, „loši likovi“ ne snose uvijek posljedice za svoje nasilno i agresivno ponašanje, što djecu može dodatno zbuniti.

Pretjerano gledanje televizije može dovesti do zdravstvenih problema kod djece. Kod pretjeranog gledanja televizije smanjuje se tjelesna aktivnost, a vrlo često djeca istovremeno nešto jedu i grickaju čime se nesvjesno produlje vrijeme gledanja televizije. Takav način provođenja vremena kod djece lako može dovesti do debljanja i pretilosti.

Osim negativnih strana televizije i njezinih utjecaja na razvoj djeteta, ona nudi i pozitivne strane. Televizija, između ostalog, nudi i edukativan i zabavan program, odnosno emisije koje su namijenjene djeci vrtićke i školske dobi. Djeca putem emisija mogu naučiti abecedu, brojeve, geometrijske oblike, proširiti vokabular i slično. Programi, češće primjereniji dobi školske djece, često nude informacije i sadržaje o prirodi, povijesti, kemiji, fizici i slično. Edukativni program često prikazuje emisije i filmove koji prikazuju prizore prirode, životinja, drugih kultura i slično, a mnoga djeca možda nemaju prilike vidjeti i posjetiti određene sadržaje. Na taj način djeca uče o svijetu u kojem žive. Televizijski program, ukoliko se odabere sadržaj primjeren dobi djetetu, zasigurno može koristiti pravilnom psihičkom razvoju djeteta. Kvalitetan dječji program može poticati kod djeteta razvoj mašte i kreativnosti, poučiti ga obiteljskim

vrijednostima, potaknuti kognitivni razvoj i slično. Edukativni sadržaji potiču dječju radoznalost i želju za istraživanjem, stoga ih djeca vrlo rado gledaju.

Razgovorom djece i roditelja tijekom gledanja dječjeg sadržaja, emisija ili filmova, može se poticati razvoj dječjeg mišljenja, sposobnosti rješavanja problema, zamišljanje potencijalnih situacija itd. Roditelj može tražiti od djeteta da mu prepriča ono što je vidjelo, određeni film ili dio filma čime dijete vježba i razvija svoje pamćenje.

Premda je televizija postala jedan od bitnijih medija čijim se informacijama svakodnevno hranimo, bitno je da roditelji pažljivo biraju vrijeme i sadržaje koji će njihovoj djeci biti dostupni. Na roditeljima je da odrede vremenski raspored gledanja kojeg će se djeca držati. Djetetu neprestano trebaju nuditi i predlagati različite aktivnosti kojima se mogu baviti, kao što su društvene igre, čitanje, crtanje, bavljenje sportom i drugo. Rad televizije u pozadini, iako ju dijete ne gleda direktno, ima utjecaj na djetetovu pažnju i koncentraciju, stoga televiziju ne treba ostavljati upaljenom ukoliko je nitko ne gleda. Dapače, roditelji mogu organizirati zajedničko vrijeme gledanja i to vrijeme pretvoriti u zabavan događaj kojem će se djeca veseliti. Uz navedene savjete, roditelji bi ponajprije trebali biti dobar primjer djeci što znači da bi najprije oni trebali regulirati svoje vrijeme gledanja televizije (Marincel, 2013).

Mediji mogu imati pozitivan i negativan utjecaj na djecu, a to ovisi o načinima upotrebe određenih medija, o sadržajima i njihovom kontekstu te o osobinama pojedinaca, odnosno djece koja gleda određene sadržaje. Kolucki i Dafna (2013:9) tvrde sljedeće: „Mediji nisu sami po sebi prirodno dobri ili loši: radi se o tehnologiji koju se može koristiti na različite načine.“

Budući da televizija ima aktivnu ulogu u svakodnevnom životu djece predškolske dobi, Blažević (2012) u svom članku govori o istraživanju provedenom 2012. godine kojem je cilj bio istražiti što televizija danas predstavlja u životu djece vrtićke dobi, kakvi sadržaji privlače djecu, što najčešće gledaju, gledaju li s roditeljima ili samostalno te razgovaraju li s njima o pogledanom sadržaju na televiziji. Prije provedbe istraživanja, podaci su se prikupljali promatranjem verbalnog i neverbalnog ponašanja skupine djece prije i nakon boravka u gradskom vrtiću, ponašanja na dječjem igralištu, razgovorom s dječjim psihologom i odgojiteljicama te praćenjem dječjeg programa na nacionalnim televizijskim postajama. Svrha prikupljanja podataka bila je za potrebu odabira prigodnog uzorka istraživanja pa je tako odabran jedan zagrebački vrtić,

točnije skupina koju je pohađalo četrnaestoro djece u dobi od četiri do sedam godina oba spola. Djeca te skupine u vrtiću provode u prosjeku osam sati svakoga radnog dana, a to je otprilike jednako vremenu koje njihovi roditelji provode na poslu. Istraživanje je provedeno u prostoriji u kojoj borave svaki dan, sami je uređuju te im je u potpunosti poznata. Rezultati istraživanja pokazuju kako televizija popunjava slobodno vrijeme djece te je potvrđeno da djeca svakodnevno gledaju televiziju. Dokazano je da gledaju i poznaju raznolike sadržaje, od onih koji su osmišljeni za njih te su njihovoj dobi primjereni do onih koja ne promiču socijalno prihvatljiva ponašanja. Također, djeca su rekla kako televizijske sadržaje ponekad gledaju i sami, bez nadzora roditelja, a o sadržajima koje su zajedno pogledali, s roditeljima ne razgovaraju. Najčešće gledaju crtane filmove i reklame, međutim poznaju i žanrove koji su neprimjereni njihovoj dobi. Budući da već znaju rukovati televizorom, vrlo često djeca sama biraju što će gledati. Zaključak ovog istraživanja jest kako televizija ima aktivnu ulogu u odgoju djece, stoga je važno da roditelji nadziru djecu dok samostalno gledaju televiziju. Bitno je da roditelji komentiraju i razgovaraju o sadržaju kojeg gledaju s djecom jer time pokazuju poštovanje prema djetetu i sadržaju kojeg gledaju.

3. FILM

„Film je audiovizualan medij pa se kaže da je sličan kazalištu i književnosti te plesu i slikarstvu. Filmsko je djelo verbalan, auditivan i vizualan rad koji se predstavlja publici glumom jednako kao i kazališno djelo, a narativ gradi opisivanjem likova koji su u sukobu kao i književnost.“ (Grozdanović 2019: 24 prema Biškić 2015: 11). Prema tome, može se reći da je film sinteza niza umjetnosti.

Grozdanović (2019: 24; prema Đorđić 2016: 13) navodi kako je film likovna umjetnost jer se bavi statičnom slikom te je zbog ovoga film blizak fotografiji i slikarstvu. S druge strane, glazbena umjetnost samo je dio izražajnih sredstava koji se u filmu može nalaziti, ali ne mora.

Također, postoji veza između filma i književnosti, a glavna je poveznica narativnost. Pisac stvara opise koji su plod njegove mašte, dok filmski stvaratelj uvijek kreće od stvarnosti. Prema tome, čitatelji neko književno djelo doživljavaju svatko na svoj način, dok u filmu to nije tako. Film uvijek prikazuje nešto konkretno, određenu sliku, dok nakon što pročitamo određeno književno djelo, stvaramo slike na temelju pročitane teksta, odnosno vizualiziramo tekst. Pisac u svom djelu opisuje likove, radnju, prostor, temu i ostale odrednice riječima te ne može opisati određeni prizor i situaciju detaljno i pomno. S druge strane, film se temelji na odnosu priče i objektivne stvarnosti, a redatelj za razliku od književnika, u filmu može radnju prikazati temeljitije i detaljnije (Mikić, 2007).

U svom radu, Težak (2002:11) navodi kako je film ponajprije sredstvo priopćavanja jer se njime prenose političke, ekonomske, turističke, kulturne, sportske, industrijske, zdravstvene i druge obavijesti, a iz područja su znanosti i svih ljudskih djelatnosti. Ipak, za većinu ljudi, film predstavlja način zabave i opuštanja, vrijeme razbibrige i ulazak iz svakodnevnih rutine, često teške i monotone, u zabavan i njima nepoznati svijet.

Težak (2002) upozorava da podjela filma po rodovima, vrstama i podvrstama nije općeprihvaćena i dovodi u pitanje svrhu klasificiranja filma. Određeni autori skloniji su nazivu „vrsta“, dok su neki skloniji nazivu „rod“. Međutim, najčešće se rod definira kao temeljna kategorija filma, stoga razlikuju se dokumentarni, igrani i animirani film. Prema Gilić (2007:22) dokumentarni film objašnjava se kao: „...široko prihvaćen naziv za skupinu filmova koji prikazuju prizore iz zbilje, koji se trude ostaviti dojam izravne

referencije na stvarni svijet.“ Dokumentarni film prikazuje stvarne činjenice, a istinitost je njegovo glavno obilježje. Međutim, nerijetko se postavlja pitanje jesu li scene u dokumentarnim filmovima istinite i točno prikazane. Kao i kod ostalih filmova, redatelj odlučuje što želi prikazati u filmu, točnije koju temu želi obraditi. Nadalje, nailazimo na autora određene priče koji odabire koji dio želi prikazati u stvarnosti i na koji način. Stoga, film koliko god se oslanja na stvarnost i pouzdanost, toliko je on i svijet iluzija (Grozdanović, 2019).

U tekstu Turković (2020) navodi kako igrani film narativno predočuje fikcijska zbivanja i svjetove. Takav film podrazumijeva razrađenu priču koja se ostvaruje naracijom te likovima i njihovim međusobnim odnosima, ali i odnosima s okolinom. Težak (2002) tvrdi kako igrani film karakterizira sveobuhvatna igra, tj. igra scenaristove mašte (igra sa sadržajem), igra glumaca (gestama, mimikom, riječima), igra kamere (odnos prema sadržaju, kretanjem), igra režije (poretkom sadržaja, bojom, zvukom, svjetlošću).

Nadalje, u tekstu Težak (2019) navodi kako u animiranom filmu „...pokret se dobiva pojedinačnim snimanjem (‘sličica po sličicu’) posebno pripremljenih faznih promjena statične situacije.“

Turković (2020) razlikuje tri podvrste animiranog filma. Prva podvrsta je lutkarski film. U njemu se animiraju i snimaju trodimenzionalni predmetni prizori, a animirati se mogu živi ljudi i predmeti, što se naziva živom animacijom i animacijom predmeta. Animirati se mogu ‘tvrde’ lutke kod kojih se animiraju samo dijelovi tijela i ‘meke’ lutke, a ta se animacija naziva plastelinska ili animacija gline. Tu se animirati mogu i sitni detalji, a lutke i prizori izgledaju realističnije. Sljedeća podvrsta je crtani film. Crtani film nastaje određenom slikarskom tehnikom, najčešće crtežom i oblikovanjem stvari kao što su pijesak, sol i slično. Kompjutorska animacija također spada u podvrste animiranog filma, a podrazumijeva izvođenje animacija i prizora uz pomoć računalnih programa.

4. TELEVIZIJSKE SERIJE I FILMOVI ZA DJECU

Današnje odrastanje i socijalizacija djece nezamisliva je bez utjecaja masovnih medija. Masovni se mediji sve više šire, od pojave tiska, radija i televizije do elektroničkih medija i interneta. Televizija je najpopularniji medij te je djeci predškolske dobi, ona prvi odabir u slobodno vrijeme (Mlinarević, 2004). Djeca na televiziji gledaju najčešće gledaju filmove, televizijske serije, reklame, a rjeđe dokumentarce, obrazovni i kulturni program, vijesti i drugo. Kod dječjih filmova, podrazumijevaju se igrani i crtani filmovi. Prema Težak (2019) dječji film podrazumijeva filmove o djeci, filmove od djece i filmove za djecu. Film o djeci namijenjen je djeci, međutim nije uvijek tako. Takav film uglavnom je prilagođen djeci samo po pitanju fabule, dok ostale karakteristike i vrijednosti filma su djeci nepoznate ili neshvatljive. Film od djece naziva se još i "dječji amaterski film", a podrazumijeva film kojeg su snimila djeca. Djeca rado snimaju teme iz svoga života te odabirući određene situacije, odnosno scene iz stvarnosti, izgrađuju svoje stavove i kreativno se izražavaju. U filmove za djecu najčešće spadaju filmovi namijenjeni djeci među koje se uvrštavaju: filmovi koje su autori i producenti namijenili djeci i filmovi kojima su djeca najbrojnija publika, iako su namijenjeni i odrasloj populaciji.

Dječje filmove karakteriziraju likovi, odnosno djeca koja glume i nosioci su radnje. Likovi najčešće kreću u avanture u nepoznato, nadmudruju negativce koji im se nađu na tom putu, spašavaju imovinu (npr. mlinovi i brodovi) koju su njihovi roditelji prepustili propadanju, vješto rješavaju kriminalističke slučajeve i slično. Kroz ove dogodovštine i situacije ne prolaze sami, nego ih rješavaju u zajedništvu i slozi. U takvim filmovima i serijama, likove često opisuje određena karakterna ili fizička osobina (netko je najviši, najmlađi, najjači, najpametniji, kukavica itd.) Oni su uvijek buntovni, hrabri, bez straha se suprotstavljaju autoritetu, samostalno donose odluke i na kraju, postaju herojima. Djeca su uglavnom pozitivci, dok su njihovi roditelji često nedobronamjerni i nezanimljivi, zaokupljeni određenim pravilima. Oni su gotovo uvijek nerazumni i ograničeni, dok su djeca samostalna, inteligentna i zrela. Djeca postaju junaci koji se bore protiv nepravde i postojećih društvenih norma i problema (Kulaš, 2013).

4.1. POVIJEST HRVATSKOG DJEČJEG FILMA

U svome radu Gilić (2010:47) navodi da se 1950-e godine smatraju i nazivaju klasičnim razdobljem hrvatskoga filma. Prema Kulaš (2013) ovo se razdoblje smatra najplodnijim razdobljem filmske domaće produkcije za djecu i tvorca ovog žanra. Branko Bauer (1921. – 2002.), najbolji hrvatski redatelj, obilježio je ovu epohu, odnosno 50-e godine razvoja hrvatskog dječjeg filma. Njegovi prvi dječji filmovi su *Sinji galeb* (1953) koji je nastao je prema dječjem romanu slovenskoga pisca Tone Seliškara i *Milioni na otoku* (1955). Svojim filmom *Ne okreći se sine* iz 1956. godine, Bauer je potvrdio uspjeh svoje orijentacije prema žanrovskome filmu zbog njegove visoke kvalitete i velikog društvenog uspjeha (Gilić, 2010).

Također, jedan od najboljih hrvatskih redatelja bio je Vladimir Tadej koji je, od ukupno osam režiranih filmova, režirao četiri dječja. Prvi njegov projekt bio je *Družba Pere Kvržice* (1970), zatim slijede *Hajdučka vremena* (1977), *Bašta sljezove boje* (1970), *Tajna starog tavana* (1984) i tv-serija *Kanjon opasnih igara* (1998). Obrad Glušćević (1913. – 1980.) smatra se jednim od najznačajnijih hrvatskih autora u tzv. žanru za djecu i mlade. Njegov ciklus započinje filmom *Vuk samotnjak* (1972), a nastavlja se akcijskim filmom *Kapetan Mikula Mali* (1974). Kao svoj posljednji rad Glušćević je režirao televizijsku seriju *Jelenko* (1980), kao varijacija na temu *Vuka samotnjaka* koji prikazuje dirljiv odnos djece i životinja. Mate Relja (1922. – 2006.), redatelj dokumentarnih i igranih filmova, ekranizira popularni roman dječje književnosti Mate Lovraka, *Vlak u snijegu* 1976. godine. Također, Milan Blažeković stvarao je dugometražne crtane filmove za djecu, a to su *Čudesna šuma* (1986) i njegov nastavak *Čarobnjakov šešir* (1990). Međutim, upravo ovo, jedno od omiljenijih i popularnijih dječjih romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, autorice Ivane Brlić-Mažuranić, isto tako spajamo s Milanom Blažekovićem kao redateljem i Pajom Kanižajem kao scenaristom.

Prema dječjim romanima Ivana Kušana snimljene su tri televizijske serije. *Lažeš, Melita* (1983) snimljena je u pet nastavaka, zatim slijedi televizijska serija *Ljubav ili smrt* (1999) koja se sastoji od sedam nastavaka te *Operacija Barbarossa* (1990) po romanu *Zagonetni dječak*. Također, popularna televizijska serija bila je i *Smogovci* iz 1982. godine koja se sastojala od 38 epizoda te serija *Ne daj se Floki* (1985), a kasnije i film (2000) u režiji Zorana Tadića (Kulaš, 2013).

Prema Kulaš (2013:43) hrvatski filmovi i serijali mogu se svrstati u nekoliko tematskih skupina. Razlikujemo ratne, odnosno nekoć partizanske filmove u kojima su upravo djeca u središtu ratnih zbivanja (*Opasni put, Mikula Mali, Salaš u Malom ritu, Boško Buha*). Zatim imamo filmove koji prikazuju nesvakidašnje i neobične dječje dogodovštine koje se događaju u njihovim ulicama i naseljima, istovremeno prikazujući prizore iz obiteljskog života (*Ne daj se Floki, Smogovci, Koko i duhovi, Zagonetni dječak*), filmove koji su smješteni u seosku sredinu (*Družba Pere Kvržice, Vlak u snijegu*) ili filmove koji prikazuju izlet u veliki grad izvan stalnog mjesta boravka (*Vlak u snijegu*). Dječji filmovi često naglašavaju važnost prijateljstva, odanosti i kolektivnog duha u organiziranim skupinama i družinama (*Družba Pere Kvržice, Vlak u snijegu, Jelenko*). Nerijetko je prikazan blizak i vjeran odnos djece i životinja koji si međusobno pomažu (*Jelenko, Vuk samotnjak, Ne daj se Floki*). Također, u filmovima se mogu vidjeti i fantastični, okultni i bajkoviti elementi (*Duh u močvari, Koko i duhovi, Tajna starog tavana*).

5. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Budući da se hrvatski filmovi i serije za djecu često temelje na književnim predlošcima, a nerijetko su autori romana za djecu pisali i scenarije za ekranizacije svojih romana, potrebno je naglasiti neke od značajki i karakteristika književnosti za djecu.

Pojam dječja književnost obuhvaća sva djela koja po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi. Međutim, iako ovakvu definiciju danas prihvaćaju mnogi teoretičari i historičari dječje književnosti u svijetu, još uvijek postoje određene razlike u njezinu tumačenju te se postavlja pitanje što se zapravo podrazumijeva pod ovim pojmom. Neki smatraju da je to literatura koja je pisana posebno za mladi uzrast. S druge strane, neki pod ovaj pojam ubrajaju sva djela u kojima se govori o djetinjstvu, dok neki smatraju da u dječju književnost spadaju sva djela koja su pisana lakim i jednostavnim izrazom te su zbog toga lako razumljiva djeci (Crnković, 1982).

Govoreći o jednostavnosti dječjih tekstova, dovodi se u pitanje recepcijska specifičnost dječje književnosti. Osvrćući se na djela koja su pisana zahtjevnim i kompliciranim jezikom i frazama, postavlja se pitanje što zapravo znači da je određena književnost jednostavnija od druge, odnosno da je neki tekst jednostavan. Primjera radi, roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* smatrao se uzorom klasične jednostavnosti, međutim postavlja se pitanje može li se to djelo smatrati jednostavnim ukoliko dječji čitatelji ne razumiju pojam "šegrta" i ne znaju što taj pojam predstavlja.

Također, u dječjoj književnosti nosioci radnje su dječji likovi i junaci. Međutim, u takvim djelima junaci su često životinje, predmeti i fantastična bića. Dovodi se u pitanje bi li se u dječju književnost trebalo uvrstiti i djela koja nemaju status dječje književnosti (Hameršak i Zima, 2015).

Kao i u književnosti općenito, tako se i u dječjoj književnosti razlikuju određene vrste i podvrste. Osnovne vrste dječje književnosti jesu: slikovnica, dječja poezija, priča i dječji roman, dok se u podvrste, odnosno tzv. granične vrste, ubrajaju basne, roman o životinjama, pustolovni roman, povijesni roman, znanstvena fantastika te putopisi i biografije (Crnković, 1982).

U svome radu Crnković (1982:10) navodi: „Grubo uzevši, dječja se književnost s obzirom na prilagođavanje dječjoj dobi račva u dva smjera: jedan put slijede pisci kad svjesno namjenjuju svoja djela malom djetetu (od druge do pete, ili šeste godine), a

drugi put slijede oni koji djela namjenjuju općenito djetetu, prepuštajući djetetu i njegovu afinitetu prema pojedinoj vrsti da sluša ili čita knjigu kad mu ona odgovara.“ Pa tako, određene vrste dječje književnosti u nekoj mjeri odgovaraju određenoj dobi djeteta. Slikovnice i vrlo kratke priče od svega nekoliko riječi prilagođene su djeci u prve dvije godine života. U razdoblju od treće do sedme godine djecu najviše privlače bajke jer vjeruju u ono što se u njima zbiva te stalno žele da im ih roditelji ponavljaju. U sedmoj i osmoj godini djeca sama čitaju bajke i poeziju, a do desete godine pokazuju interes za pripovijetke, ponajviše za one u kojima su glavni junaci djeca i životinje. Od desete do trinaeste godine djeca traže uzbudljivu literaturu, zanimaju ih avanturistički romani i pripovijetke (Crnković, 1982).

Teoretičari dječje književnosti uzimali su u obzir pretpostavke o tome kakvu književnost dijete treba i želi, stoga se njihova mišljenja i tvrdnje često razlikuju. Smatralo se da je svrha dječje književnosti da odgovara na potrebe i želje djece, međutim, različita mišljenja i definicije doveli su do pitanja postoji li zapravo dječja književnost. Istovremeno, postavljalo se pitanje govori li se o posebnoj dječjoj književnosti ili pripada li ona književnosti kao općem pojmu. Stoga, jedno od ključnih pitanja je odnos dječje književnosti i književnosti uopće, a nudilo se mnogo odgovora. Shodno tome, ponekad se dječja književnost nije odvajala od sveukupne književnosti zbog toga što taj pojam ne znači izdvajanje iz usmene ili pismene riječi i izraza pa se nastojalo dječju književnost shvaćati i smatrati sastavnicom književnosti.

Međutim, odnos književnosti i dječje književnosti definirao se i u obrnutom smislu. Raspravljalo se o dječjoj književnosti i odrasloj književnosti te o činjenici da dječje knjige mogu čitati svi, dok knjige za odrasle mogu čitati samo odrasli. Zbog toga se dječja književnost ponekad smatrala kao jedina relevantna književnost jer su njezinu vrijednost mogli prepoznati i djeca i odrasli (Hameršak i Zima, 2015).

6. DJEČJI ROMAN

Prema Hameršak i Zima (2015) dječji je roman tematski, povijesno i strukturno sveobuhvatan žanr koji se shvaća kao smisao dječje književnosti. U područje dječje književnosti naziv roman ulazi sredinom 1930-ih, što pokazuje kako je u tom razdoblju bio povećan interes za dječju književnost. Nadalje, Milan Crnković (1982) dječji roman i pripovijetku definira kao glavne vrste dječje književnosti, kategorizirajući ih obzirom na njihov sadržaj, odnosno, ne uzimajući u obzir formalna obilježja tog žanra. Milan Crnković govori o dječjem romanu i pripovijetki o djetinjstvu, a pod granične vrste podrazumijeva romane i pripovijetke o životinjama, povijesne romane i pripovijetke, pustolovne romane i pripovijetke te znanstveno-fantastične romane i pripovijetke. Navedenu klasifikaciju Crnković objašnjava činjenicom kako su se navedeni oblici u povijesti interpretirali kao dječje lektire.

U drugoj polovici 19. stoljeća počela se razvijati popularna vrsta dječje književnosti, a to je dječji roman ili roman o djetinjstvu (Crnković, 1982). Hranjec (1998:9) navodi kako je dječji roman: „Slojevita pripovjedna vrsta dječje književnosti, u kojem su glavni likovi djeca, sa svim svojim doživljajima, strepnjama i nadama.“ Dječji roman čine određeni elementi ili temelji, kao što su: fabula, radnja, likovi i slično. Najvažniji segment koji čini fabulu dječjih romana jest napeta i uzbudljiva priča, odnosno radnja. U dječjim romanima naglašena je akcija i avantura zbog toga što djecu privlači napeta, dinamična i nemirna radnja, djeca su radoznalog duha i sklona su neprestanom traženju i lutanju nepoznatim (Hranjec, 1998).

Djeca iz takvih romana vole avanturu i pustolovine, sanjare o neobičnim zgodama i velikim pothvatima, maštaju o dalekim putovanjima i neočekivanim susretima, a sve to pridonosi napetoj i uzbudljivoj radnji. Djeca također vole i akciju koja se postiže različitim uhođenjima, progonima, borbama i svađama pojedinaca ili različitim skupinama djece, čime se postiže dramski intenzitet i napeta radnja (Diklić, Težak i Zalar, 1996).

U takvim su djelima glavni junaci djeca ili su djeca i njihovo djetinjstvo u prvom planu pripovijedanja. Djeca su prikazana u njihovim svakodnevnim situacijama, npr. prikazuje se radnja iz škole ili s izleta, u različitim uvjetima života, u različitim slojevima, sredinama i mjestima, npr. prikazane su bogate sredine i siromašne i slično. U svom radu, Diklić, Težak i Zalar (1996:152) navode kako djeca vrlo često djeluju u družini, tj.

skupini. Djeca vole društvo te im nije bitno koliko će članova činiti družinu, bilo to troje, petero, osmero ili više članova, hoće li družina imati vođu ili ne, hoće li se sastajati povremeno ili konstantno. Djeci je u interesu da se što češće igraju sa svojim vršnjacima, a da što manje vremena provode sami ili sa svojim roditeljima. Junaci češće budu dječaci nego djevojčice jer su oni oduvijek bili pogodniji za pokretača i nosioca radnje (Crnković, 1982).

Još jedno obilježje dječjih romana je jednostavan izraz. Djecu će privući ona književna djela koja su im jasna i razumljiva, dok će ih, njima nejasan i nerazumljiv izraz i stil izražavanja, odbiti i udaljiti od određenog djela (Diklić, Težak i Zalar, 1996).

6.1. ROMAN O ŽIVOTINJAMA

Kroz povijest, životinje su bile vrlo naglašene i bitne u dječjoj književnosti. Jelen se često prikazivao u književnim djelima te se on smatra važnim motivom hrvatske dječje književnosti. Vladimir Nazor objavio je priču *Genovevina košuta* u časopisu *Omladina* 1921. godine. Ubrzo nakon toga, objavljeni su prvi hrvatski dječji romani životopisi životinja, kao na primjer *Šarko* autora Vladimira Nazora. Također, hrvatske slikovnice su se često podrazumijevale kao slikovnice o životinjama, a postojali su i dječji časopisi o životinjama te dječja poezija u kojoj su se nalazili motivi životinja (Hameršak i Zima, 2015).

Romani i pripovijetke o životinjama vrlo su popularan žanr dječje književnosti. Životinje vrlo često inspiriraju pisce te u njima često pronađu prikladne motive s kojima se djeca vrlo lako povežu. Djeca se vole igrati s životinjama, promatrati ih, pitati o njima i zapravo, vole se poistovjećivati s njima (Diklić, Težak i Zalar, 1996: 219).

Pisci često različito pristupaju prikazivanju životinjskog svijeta. Prema Crnković (1982) mogu se utvrditi četiri pristupa: 1. antropomorfno prikazivanje životinja; 2. prikazivanje životinja s dodavanjem nekih ljudskih osobina; 3. realističko opisivanje životinja na temelju zapažanja i promatranja; 4. kombinacija umjetničkog i znanstvenog opisivanja životinjskog svijeta. U pričama i poeziji za djecu često se antropomorfno prikazuju životinje što znači da su životinje ili obučene kao ljudi i ponašaju se kao oni ili se pojavljuju u priči kao sporedna lica. U nekim djelima, životinje predstavljaju samo

simbol ljudskih karaktera, dok u nekim pisci životinjama pridaju ljudski govor kako bi se stvorila napeta i zanimljiva radnja (Diklić, Težak i Zalar, 1996).

Danas, životinje su prisutne u dječjim životima na svakodnevnoj razini, na kulturnoj razini i književnoj. Životinje se nalaze na namještaju, igračkama, odjeći i obući, u glazbi i igrama, na čokoladicama i svakojakim slatkišima, na slikovnicama i slično. Životinje kao što su vuk iz *Crvenkapice*, tri prašćića i Ježurka Ježić, poznate su većini djece iako još nisu čitali književna djela u kojima se spomenute životinje nalaze. Stoga, animalistička književna djela često se svrstavaju u dječju književnost (Hameršak i Zima, 2015).

Prema Crnković (1982) priroda je neiscrpan izvor motiva koji je djetetu uvijek privlačan i pun tajna koje dijete želi otkrivati. Uz pojavu životinja u književnim djelima za djecu, opisi prirode prisutni su u barem polovici dječjih pjesama, priča te romana. Jedan od primjera u kojim je doživljaj prirode u prvom planu je dobro poznata *Pčelica Maja* autora Waldemara Bonselsa. Glavni likovi u priči su uglavnom kukci te su oni prikazani antropomorfno. Priča prikazuje pustolovine pčelice Maje koja je napustila svoju košnicu i uputila se u svijet gdje upoznaje mnoge kukce. Knjiga jednostavnim izrazom prikazuje male junake i njihove dijaloge, doživljaj prirode te osobine glavne junakinje, a sva ta obilježja čine kvalitetu ove priče.

Bambi austrijskog pisca Felixa Saltena, pripovijetka je koja je najviše oduševila od svih Saltenovih djela o životinjskom svijetu. U toj se pripovijetki prikazuje istinski doživljaj prirode. Radnja prati srndaća Bambija od njegova rođenja, prvih nespretnih koraka, naivnog divljenja svemu kroz opasnosti do zrele dobi. Ovo je priča o lijepim i grubim stranama života, u njoj se na život gleda onako kakav on zaista jest. Dijete kroz ovu priču proširuje svoje znanje o prirodi te izoštrava i razvija osjećaj ljubavi prema prirodi (Crnković, 1982).

7. MAJA GLUŠČEVIĆ

Maja Gluščević, uspješna scenaristica i jedna od najboljih autorica animalističke proze, rođena je u Zagrebu 6. siječnja 1932. godine. Autorica je 1949. godine upoznala scenarista i redatelja Obrada Gluščevića, starijeg devetnaest godina, te su se 1955. godine vjenčali u Dubrovniku. Studirala je njemački i engleski na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te je radila na filmu kao asistent režije. Sa suprugom je surađivala te potom i realizirala brojne filmove i televizijske serije kao što su: *Vuk* (1962), *Ljudi s Neretve* (1966), *Goli čovik* (1968), *Kapetan Mikula Mali* (1974) i mnoge druge. Ipak, najuspješniji njihovi filmovi bili su oni namijenjeni djeci, a to su igrani film *Vuk samotnjak* iz 1972. godine te televizijska serija *Jelenko* iz 1980. godine na kojoj je Maja Gluščević službeno potpisana kao scenaristica, a ujedno je ovaj projekt i njihova posljednja suradnja jer je Obrad Gluščević iste godine preminuo. Maja Gluščević je 1982. godine prema seriji napisala i roman *Priča o Jelenku* te roman *Vuk samotnjak* prema istoimenom scenariju. Autorica je svoju ljubav prema životinjama, ali i djeci, iskazivala u svojim radovima te su joj životinje bile inspiracija za stvaranje animalističkih književnih djela. Neka od njezinih poznatih djela su: *Bundaš iz petog be* (1987), *Bijeg u košari* (1992), *Neman u gradskom parku* (1995), *Tko je oteo Dolores* (1997) i mnoga druga. Maja Gluščević umire 7. travnja 2021. godine te je do svoje smrti živjela i radila u Samoboru (Popović, 2021).

8. TELEVIZIJSKA SERIJA *JELENKO*

Televizijska serija *Jelenko* prema Malek, Regg i Mukavec (2018) prva je hrvatska dječja serija snimljena 1980. godine. Serija se sastoji od 13 epizoda u trajanju od pola sata. Za scenarij serije zaslužna je književnica Maja Gluščević, a režiser je bio Obrad Gluščević. Vanjske scene serije snimane su u Sloveniji u gorskim predjelima, točnije između Bohinjskog i Bledskog jezera, dok su se scene unutarnjeg prostora snimale u filmskom studiju „Spektar“ na jednoj zagrebačkoj cesti (Seifert, 2021). Radnja serije, a ujedno i romana, prati skupinu djece koja u šumi spašava lane od lovokradice te brine o njemu dok ne odraste. Djeca na tom putu doživljavaju razne avanture, zgone i nezgode, sudjeluju u prvim svađama i nesuglasticama, ali i sklapaju nova prijateljstva i ljubavi (Kulaš, 2013).

Serijska *Jelenko* bila je izuzetno popularna u cijeloj tadašnjoj Jugoslaviji te pripada vrhu hrvatske dječje filmske i TV produkcije. U seriji, uloge su tumačili profesionalni glumci, a to su: Ramiz Pašić kao Ivo, Milan Luketić kao Pero, Miroslav Mrđa kao Slavko, Željko Kovačević kao Joco, Zvonko Grdić kao Ćiro, Izeta Čenanović kao Marica, Ljubica Jerković kao Anka, Almira Ramakić kao Jelica, a zatim su tu i Zvonko Lepetić, Ivo Serdar, Rade Marković, Miloš Kandić i drugi (Leksikon radija i televizije, 2016).

9. ROMAN I IGRANA SERIJA *JELENKO*

Pulverness (2002) navodi kako velik broj književnih kritičara često film smatraju vulgarnim medijem koji rijetko može postići vlastiti estetski identitet. Kritičari smatraju greškom ekraniziranje romana, zbog toga što filmske adaptacije nisu originalnog i izvornog koncepta. Također, nerijetko je i publika nezadovoljna odabirom uloga, sažimanjem ili gubitkom određenih događaja ili likova te su u konačnici nezadovoljni zbog nepodudarnosti i neusklađenosti književnog djela i filma. Stoga, filmske adaptacije se često kritiziraju u smislu jesu li vjerno prikazane ili se ne podudaraju s izvornim konceptom književnog djela. Pri adaptiranju romana, scenarist odlučuje na koji način prikazati ono što pisac pripovijeda u romanu, na koji način prikazati lokacije, odnosno mjesta odvijanja radnje, što će uključiti, a što isključiti te kako povezati i spojiti događaje i likove.

Romani se mogu ekranizirati na tri načina. Kod prvog načina kreatorima filma je cilj što vjernije prikazati roman te se taj način može usporediti s književnim prevođenjem. Druga vrsta ekranizacije podrazumijeva komentiranje književnog djela gdje dolazi do površinskih izmjena, ali i dodavanja različitih dijelova. Treći je način bliži imitaciji nego prevođenju, zbog toga što roman služi kao predložak i smjernica za stvaranje filma koji se zapravo, vrlo malo temelji na njemu.

9.1. SLIČNOSTI I RAZLIKE U SADRŽAJU ROMANA I TV SERIJE

Radnja televizijske serije započinje dolaskom družine u šumu te pronalaskom i spašavanjem laneta, čiju je majku ustrijelio lovokradica. Družinu čini četvorica dječaka: Pero, Ćiro, Slavko i Joso, a poznati su i pod nazivom Goričani. U družinu spada i Perin pas Sokol koji stalno prati dječake kroz šumu i selo, s njima sudjeluje u dogodovštinama i nezgodama na koje na tom putu naiđu. Nadalje, fabula se nastavlja brigom djece o lanetu koje su nazvali „Jelenko“ te njegovim smještanjem u šumsku kolibu i raznim dogodovštinama i problemima koje im čini njihov neprijatelj Ivo, dječak koji živi u selu po imenu Vrhovci. Ivo smišlja razne osвете za svoje protivnike, Goričane, s glavnim ciljem da im ukrade lane. Jedna od ideja kojom je družina htjela otjerati sve one koji se približe Jelenku kako mu ne bi naudili, bila je izrada strašila. Međutim, dječak Ivo je prvi naletio na njega, ali zamka koju je družina postavila ipak

nije uspjela jer je Ivo shvatio kako je to samo strašilo te je odlučio istom mjerom vratiti družini. Stoga je uzeo lane i za sobom ostavio tragove crvene boje, a družina je, kad se vratila u kolibu, pomislila kako je netko priklo lane jer su dječaci vidjeli "tragove krvi". Uz razne zgrade i nezgode te međusobnog nadjačavanja dviju strana, družina se ipak sprijateljuje s Ivom nakon što je spasio Jelenka od svog djeda, koji ga je htio usmrtili za svoj imendan. Ubrzo, radnju pratimo nakon dolaska zime te Jelenkovog samostalnog življenja u šumi. Pojava dvije skitnice, Mate i Bariše, ubrzo u mjesto donosi puno novih avantura i zgrade. Od njihove potrage za poslom, sklapanja raznih dogovora s ostalim mještanima do lova na rogove bijelog jelena. Kroz cijelu radnju pratimo Goričane s jedne strane i Ivu s druge te njihove međusobne svađe i nesuglasice koje rezultiraju smišljanjem osveta s jedne i druge strane. Međutim, njihov neprijateljski odnos ipak u nekom trenutku završava sretno te družina Ivu prihvaća kao prijatelja. Radnja je uz njihove situacije iz svakodnevnog života popraćena dječjim humorom koji začinjava cijelu fabulu te njihove razgovore i odnose čini smiješnim i interesantnim.

Kao što je već rečeno, Maja Gluščević je u suradnji s Obradom Gluščevićem napisala scenarij za ovu televizijsku seriju. Međutim, ona je na temelju scenarija napisala roman odnosno *Priču o Jelenku* te je ovo jedan od rijetkih primjera kada je književno djelo napisano nakon što je snimljen film ili televizijska serija jer se najčešće najprije stvori književno djelo koje se kasnije ekranizira, odnosno snimi se film ili serija. Nije rijetkost primijetiti određene sličnosti ili razlike kada se uspoređuje knjiga s filmom. Bila razlika u fabuli, imenima likova i njihovoj karakterizaciji ili drugim karakteristikama, pojava određenih razlika nije neobična. Stoga, u ovom će radu biti prikazane određene sličnosti i razlike između televizijske serije i samog romana. Za početak, valja naglasiti kako je serija *Jelenko* snimana kroz 13 epizoda te svaka ima svoj naslov. S druge strane, roman se sastoji od devet poglavlja koja su obilježena određenim naslovom te se radnja serije i romana ne poklapa u potpunosti u svim segmentima.

Kao jedan od primjera gdje se radnja u potpunosti ne poklapa u seriji i knjizi, može poslužiti scena iz serije, a u knjizi se ne pojavljuje, koja prikazuje kako dječak Ivo jedne večeri želi preplašiti Goričane zamaskiran u masku koju je naslikao na jednoj tikvi te plahtu. Međutim, Ivi je situacija izmakla kontroli te tikva u kojoj je bila zapaljena svijeća pada u staju te se zapalila i nastao je požar kojeg su mještani uspjeli ugasiti. U seriji je ovaj događaj prikazan praćen govorom djece te glazbom u pozadini. Ivo je plašio

djevojčice te je prikazano kako one bježe, a djevojčica Marica se sakrila u staju. Trenutak kada se sijeno zapalilo praćen je napetom i uzbudljivom glazbom u pozadini koja kod gledatelja pobuđuje osjećaj radoznalosti, straha i napetosti. Ubrzo nakon toga, čuje se vika djece koja upozorava mještane kako je nastao požar te je u pozadini prisutna glazba koja ovaj događaj čini još napetijim i zanimljivijim. Stoga, ove su scene detaljno prikazane te na gledatelje ostavljaju poseban dojam. Gledatelji postaju radoznali te s uzbuđenjem iščekuju nastavak radnje i odvijanje situacije, stoga se ovim medijem preciznije, lakše i detaljnije prikazao taj prizor, nego što bi se približan tijekom situacije dobio opisivanjem u romanu.

Sljedeći primjer koji pokazuje sitnu razliku u radnji serije i romana jest dio gdje Ivo plaši družinu kožom vuka koju nosi na štapu. Naime, u seriji scena prikazuje kako Slavko odlazi po vodu na potok jer su dječaci i Jelenko ožednjeli te prilikom uzimanja vode, ispred njega se iz grma pojavljuje vuk, odnosno Ivo koji je rukama držao njegovu kožu. Slavko uplašeno počne trčati natrag prema kolibi dovikujući družini kako se u šumi nalazi vuk. Ova je scena u knjizi malo drukčije prikazana. Ulomak govori kako su dječaci čistili i uređivali prostor oko kolibe, kad se odjednom Joso uputio kroz strminu prema Ivi te ugledao "vuka" kako izviruje iza grma. Uplašeni Joso se trkom vraća natrag do kolibe, istovremeno upozoravajući družinu da se u blizini nalazi vuk. Ovaj događaj je u seriji prikazan uz različite zvukove, šumove i glazbu. Slavko pjevajući dolazi do potoka, čuje se šum i žuborenje vode, a u trenutku kad je dječak primijetio vučju kožu, misleći da je to vuk, uplašio se i počeo je vikati: „Upomoć!“. Također, ovu scenu prati pozadinska glazba koja kod gledatelja izaziva osjećaj napetosti, straha i uzbuđenja te budi radoznalost za nastavkom radnje kod gledatelja. S druge strane, ovaj je događaj u knjizi prikazan opisivanjem i dijalogom djece. Situacija je prikazana jasnim i jednostavnim rečenicama te si čitatelji jasno mogu predočiti i zamisliti događaj. I u romanu čitatelji mogu osjetiti napetost i uzbuđenje prilikom čitanja upravo zbog detaljno opisanog događaja te jasnog i uzbudljivog dijaloga koji su djeca vodila.

Također, u knjizi se, trenutak u kojem se družina sprijateljuje s Ivom, prikazuje nakon što je Ivo spasio Jlenka tako što ga je pustio da pobjegne iz staje kako ga njegov otac ne bi iskoristio za pečenku za njegov imendan. S druge strane, u seriji je prikazana malo drukčija situacija, odnosno, pomirenje neprijatelja događa se u nekim drugim okolnostima. U nekom trenutku Goričani i Ivo se sastaju u šumi nakon što su pomoću zviždaljka koje su napravili od drva, ispuštali zvukove slične glasanju Jlenka te su na

taj način uspjeli prevariti jedne druge. Potom slijedi razgovor o tome kako je Ivo spasio Jelenka te družina predlaže da Jelenko bude zajednički jer su ga oni pronašli, a Ivo ga je spasio. Na ovaj je način lane uspjelo pomiriti i zbližiti neprijatelje te su se Goričani i Vrhovčani sprijateljili. Događaj pomirenja družine i Iva u seriji je prikazan na jedan način, a u romanu na drugi. Razlog tome može biti nemogućnost prikazivanja susreta družine zviždalkama u romanu zbog načina na koji bi ta situacija bila prikazana. U romanu se opisivanjem ne bi postigla ista atmosfera niti bi se zvuk zviždalki mogao prikazati. S druge strane, u seriji je to prikazano onako kako se dogodilo, čuju se zviždalkje, a u pozadini se mogu prepoznati zvukovi prirode te cvrkut ptica. Stoga, u seriji je njihov susret vjernije i zanimljivije prikazan upravo zbog različitih zvukova i šumova, dok je u romanu to osmišljeno na drugačiji način. U romanu je taj događaj prikazan opisivanjem i razgovorom dječaka.

Jedna od situacija koja je prikazana u seriji, a u knjizi se ne spominje jest kada se Jelica, Ivina sestra, razboljela te ima groznicu. Scene prikazuju kako bolesna Jelica leži u krevetu te joj djed čita priču o Bijelom jelenu, istovremeno čekajući da doktor dođe pregledati Jelicu. Taj je događaj praćen pozadinskom glazbom koja je mirna i opuštajuća, a istovremeno se čuje djed kako čita priču. Isto tako, prikazan je razgovor o knjizi između djeda i Jelice te je prikazana mirna i opuštena atmosfera. Ova se scena u knjizi ne pojavljuje te je i ovo jedan od primjera koji pokazuje kako se serije, odnosno filmovi često razlikuju od romana, odnosno pisanog djela, bilo u manjoj mjeri ili većoj.

Sljedeća situacija koju nalazimo u seriji, a u knjizi ne, jest odvijanje predstave „Bijeli jelen“ u Ivinoj staji koju su gledali sva djeca i mještani. Predstava je u seriji prikazana istinito i detaljno. Prikazan je prostor koji nalikuje pozornici te je pripremljen i prostor za publiku. Čuju se različiti zvukovi, govor djece odnosno glumaca, čuje se pljesak publike, pozadinski šumovi i zvukovi koji prikazuju zvukove prirode i pjev ptica. U seriji se navedenim zvukovima i glazbom dobio pravi i istinit doživljaj i prikaz jedne dječje predstave. Prikazan je doživljaj publike i njihovo veselje tijekom gledanja predstave, njihov smijeh, a tome je pridonijela precizno osmišljena scenografija i kostimi glumaca. Ovaj se događaj, odnosno predstava, precizno i detaljno prikazala u seriji zbog mogućnosti upotrebe zvukova, slike i glazbe, dok se isti događaj ne bi u romanu mogao prikazati na isti način.

10. KARAKTERIZACIJA LIKOVA

U ovom djelu likovi, odnosno glumci su djeca školske dobi. Veselu družinu čine djeca Pero, Ćiro, Joso i Slavko, a u nju se ubraja i Perin pas, Sokol. Osim navedenih, u radnji sudjeluju i ostali dječji likovi, a to su: Ivo, Marica, Jelica, Kiko, Mile, Crna Anka itd.

Uvijek prvi od družine, brz i vižljast, bio je dječak Pero koji je bio vrlo povezan sa svojim golemim i krupnim psom Sokolom, a to se može iščitati iz sljedeće rečenice iz romana: „Pero je obično tvrdio da čita Sokolove misli, baš kao i pas njegove...“ (Gluščević, 1999:6). Ove se osobine dječaka Pere mogu prepoznati kao u romanu, tako i u seriji. Dječak je najčešće bio prvi, vođa družine, zajedno sa svojim psom. Njegova hrabrost prepoznaje se i u prvoj epizodi u sceni gdje družina nailazi na kolibu, a Pero govori kako on ide prvi pogledati kolibu jer se on ne boji duhova, a družina ga čeka udaljena od kolibe.

Mali Slavko bio je dječak najmanji od svih, bio je vrlo empatičan i često se znao rasplakati za razliku od ostalih dječaka. Vrlo se lako ražalio nad jadnim lanetom te mu se često obraćao kao da će ga ono razumjeti: „Uplašeno je, jedno, vidi ga kako drhti...Ne boj se, ponijet ću ja tebe kući i hraniti mlijekom, pa kad samo uzmogneš pasti, pustit ću te!“ (Gluščević, 1999:11). Navedeni se citat također spominje u seriji, odnosno u prvoj epizodi kad je družina bila s Jelenkom te su razgovarali o tome što će napraviti s njime, gdje će ga staviti te kako o njemu brinuti. U ovom se događaju, kao i u mnogima, prikazuje Slavkova empatija i želja da brine o Jelenku.

Slavko, kako ne bi ispao kukavica, često se složio s družinom, iako se ponekad nije slagao s njima i njihovim odlukama: „Sad neće ni Slavko ispasti kukavica, pa i on bojažljivo doda: - Ni ja!“ (Gluščević, 1999:12). Trenutak u kojem Slavko govori kako se niti on ne boji duhova u seriji nije prikazan, međutim, situacije u kojima se Slavko ipak složi s družinom česte su, iako možda nije uvijek dijelio isto mišljenje s njima.

Ćiro i Joso bili su također vjerni članovi družine. Bili su hrabri kao i ostali članovi te su se uvijek držali zajedno s družinom. Ničega se nisu bojali te su uvijek surađivali u zajedničkim planovima i brizi o malenom Jelenku. Navedeno se prikazuje kroz cijelu seriju u različitim situacijama. Od samog početka su Ćiro i Joso bili uvijek uz ostatak družine, a svoju hrabrost i želju za pomaganjem su uvijek pokazivali. Od zajedničkog raznošenja sijena zimi po šumi, spašavanja jelena koji se zapetljao u žicu, zajedničke

potrage za Maricom koja se izgubila u šumi po mećavi do potrage za Sokolom kojeg su sakrile skitnice, ovi hrabri dječaci su uvijek bili uz ostatak družine.

Ivo je bio dječak s kojim se družina nije slagala jer im je često priređivao zamke te im se rugao. Zapravo, bio je njihov neprijatelj. Njihov odnos najbolje opisuju neke od sljedećih rečenica: „Ivo je bio njihov ljuti neprijatelj. Koliko puta ih je samo namagarčio, koliko puta im se narugao.“, „No poslije škole vraćali bi se kući zaobilaznim šumskim putem samo da ga ne susretne pa da im ne priredi kakvu psinu.“ (Gluščević, 1999:9). Ivo se volio praviti važan te je bio sklon izmišljanju priča, a tome svjedoči događaj kad se trkom vratio u selo, svima pripovijedajući kako je susreo lovokradicu u šumi te kako je spasio lane.

Ivo je bio snalažljiv, mudar i ponosan dječak. Također, bio je osvetoljubiv. To se da zaključiti iz njegovih čestih zamki koje je postavljao Goričanima. „Jesam ja visio, ali oni će izvisiti – prijetio je i smišljao osvetu.“ rečenica je koju je izgovorio u trenutku kada ga je družina uhvatila u zamku te su Ivu javno osramotili (Gluščević, 1999:28).

Ivin karakter i osobine, očite su i prepoznatljive kao u romanu, tako i u seriji. Već u prvoj epizodi prikazuje se svađa između njega i družine, u školi također dolazi do svađe i prepiranja. U seriji događaj kada Ivo želi maskom preplašiti Goričane, također prikazuje njegovu želju za osvetom. Ivina sklonost za ruganjem i postavljanjem zamki prikazuje se u sceni u kojoj Ivo vučjom kožom plaši Slavka, tako što se sakrio u grm pokraj potoka.

Družinu čine dječaci koji su, prije svega, složni, hrabri i požrtvovni. Njihove se osobine i karakteristike mogu razaznati iz cjelokupne radnje, a prvenstveno iz pojedinih situacija i trenutaka u kojima su se dječaci našli. Već po prvom bitnom događaju koji se dogodio u romanu, spašavanju laneta čiju je majku usmratio lovokradica, djeca pokazuju hrabrost, brižnost i požrtvovnost. Citatom iz romana: „Poslije su dugo sjedili i dogovarali se kako će lanetu urediti skrovište, kako će ga hraniti i o njemu brinuti. Dadoše i svečanu zakletvu da tajnu o svom štíćeniku neće odati nikome i da ničim neće dovesti u opasnost njegov život, nego će ga štítiti i braniti sve dok ne naraste i ne uzmogne krenuti u slobodu.“ djeca pokazuju svoju nesebičnost, ali i važnost prijateljstva i čuvanja povjerljivih tajna (Gluščević, 1999:18).

Iako im je policajac Mate u razgovoru rekao kako se moraju okaniti potrage za lovokradicom jer to za njih može biti vrlo opasno, družina je svejedno odlučila kako

moraju brinuti o lanetu jer bi ono bez njih umrlo. Djeca su ponovno pokazala kako su složna, kako poštuju ono što su zajedno dogovorili te hrabrost i neustrašivost prema lovokradici.

Jedna od njihovih zajedničkih osobina je i snalažljivost koja se može prepoznati iz događaja kada se družina sjetila načina kojim bi mogla uhvatiti lovokradicu. Odlučili su da će vučjom kožom namamiti lovokradicu te su je napunili slamom i hodali po selu sve dok nisu naišli na Mijata koji je tvrdio da je vučja koža njegova. Ovim su činom djeca pokazala snalažljivost i dosjetljivost te su na lukav način pokušali saznati tko je osoba koju traže već neko vrijeme.

Probleme i nevolje na koje su naišli, uvijek su pokušali riješiti svojom mudrošću i lukavošću, a jedan od primjera koji nam na to ukazuje jest kad je družinu iz škole pratio Ivo. Družina, kako Ivo ne bi saznao gdje sakrivaju lane, shvati kako ga se moraju riješiti te dolaze na ideju kako da ga prevare. Ivo je upao u njihovu zamku te su ga dječaci zajedničkim snagama podigli u kanti na vrh zgrade i tako ga ostavili da visi u zraku.

Međutim, osim navedenih osobina, dječaci su također pokazali dobrotu i plemenitost nakon što su se sprijateljili s Ivom i zaboravili na sve spletke i neugodne situacije koje im je Ivo u prošlosti priredio. Ovog puta, Ivo im je spasio lane te su shvatili kako ipak lane može biti zajedničko te su Iva prihvatili kao dio svoje družine i, još jednom, pokazali svoju nesebičnost i važnost prijateljstva.

Družina je uvijek bila složna te su zajedno prolazili kroz sve lijepe i sretne trenutke, ali i kroz sve probleme i nedaće na koje su putem naišli. Bilo da se radi o zajedničkoj brizi o malom i bespomoćnom lanetu, suprotstavljanju Ivi i njegovim zamkama, potrazi za Maricom koja se izgubila u šumi po snijegu te njezinom pronalasku u kolibi ili potrazi za Sokolom kojeg su sakrile skitnice, družina se uvijek držala zajedno te su zajedničkim snagama, voljom i hrabrosti rješavala probleme i neugodne situacije u kojima su se našli (Glušćević, 1999).

11. SVJETONAZOR I VRIJEDNOSNI SUSTAVI U ROMANU I TV SERIJI

Radnja ovog djela zbiva se na selu te djelo prikazuje tradicionalne obitelji i njihov način života. Odnosno, djelo prikazuje život tradicionalnih patrijarhalnih obitelji i njihove međusobne odnose. Prikazano je kako djeca iz takvih obitelji rastu i izgrađuju karakter pod utjecajem obitelji i obiteljskih odnosa te u njima pronalaze uzore. Takve obitelji čine, kao što se moglo vidjeti i u ovom djelu, majka i otac s djecom, a nerijetko u istom domu živi više generacija, odnosno bake i djedovi. Prikazan je autoritet muškaraca i njihova uloga u društvu, a može se uočiti i skromniji način života. Dječji likovi u djelu su samostalni, a muška su djeca aktivnija i imaju važniju ulogu, kao što je to slučaj s družinom koju čine muški članovi, što je rezultat položaja muškaraca u obitelji i njihovog utjecaja na djecu. Također, odrednica koja prikazuje tradicionalni način života jest dječja igra i život u prirodi. Najveći dio radnje zbiva se vani na otvorenom gdje se djeca igraju i prolaze kroz različite pustolovine u prirodi, a u ovom djelu, najčešće u šumi. To je ujedno još jedna od karakteristika tradicionalnog života na selu, kada djeca najveći dio dana, ali i života provode na otvorenom gdje odrađuju različite poslove bitne za kućanstvo, pomažu članovima obitelji, ali vrijeme provode i uz igru i zabavu. Govoreći o odnosima u patrijarhalnim obiteljima, nerijetko je postojao agresivan način odgoja, što uključuje verbalno i fizičko nasilje. Muškarci su bili autoritet u obitelji te su djecu često kažnjavala za njihov neposluh i ponašanje. Stoga, u nastavku će biti više riječi o nasilju koje se prikazuje u djelu, ali i o vrijednostima koje se mogu pronaći i iščitati iz djela.

11.1. VRIJEDNOSTI

Jedna od značajnih vrijednosti koja se uočava u ovom djelu je prijateljstvo između djece, ali i djece i životinja. Družina zajedno doživljava razne zgode i rješava razne probleme te razmjenom ideja i međusobnim poštivanjem, ali najvažnije slogom, savladavaju sve prepreke koje im se nađu na putu. Također, družina je unatoč neslaganju s dječakom Ivom i njihovom prošlosti i nesuglasicama, Ivu prihvatila u svoje društvo zbog dobrog djela koje je učinio. Stoga, ove činjenice govore kako se u ovom djelu njeguje prijateljstvo, kako je ono jako važno te kako se sve temelji na njemu.

Također, djelo govori o opraštanju, prihvaćanju i zajedništvu kao ljudskim vrijednostima.

Isto tako, kroz cijelo djelo ističe se važna moralna poruka, a to je dječja samostalnost i samostalno rješavanje problema. Djeca su često nailazila na različite prepreke, probleme ili sukobe te su zajedničkim dogovorom uvijek dolazila do rješenja. Samostalno su donosili odluke te su snosili odgovornost za njihove posljedice i za svoja djela.

Također, još jedna od vrijednosti koja se naglašava je važnost pomaganja drugima u nevolji. Družina je često nailazila na situacije u kojima je netko trebao njihovu pomoć. Bilo da se radi o spašavanju životinja od lovokradica ili jer su nesretnim slučajem upale u zamku, ili o potrazi za Maricom u šumi, o raznošenju sijena po šumi kako bi se životinje mogle zimi prehraniti, družina je uvijek pomagala onima kome je pomoć bila potrebna. Stoga, ovo se načelo njeguje i ističe kroz cijelu radnju te ono daje posebnu vrijednost i značaj ovome djelu, posebno iz razloga jer je namijenjeno dječjem uzrastu (Gluščević, 1999).

11.2. NASILJE

Postoje brojna značenja i definicije pojma "nasilje", stoga brojni autori nasilje definiraju na svoj način. U Malek, Regg i Blažina Mukavec (2018:201 prema Kanižaj, Ciboci, 2011:15) navedeno je kako je nasilje: „Ponašanje koje je usmjereno ozljeđivanju drugog bića pri čemu je ključna bila namjera za ozljeđivanje drugih“. S druge strane, jedan autor pod ovim pojmom smatra ozljeđivanje drugih živih bića i uništavanje imovine. Malek, Regg i Blažina Mukavec (2018) navode kako postoje određeni opravdani razlozi zbog kojih se nasilje pojavljuje na televiziji i drugim ekranima. U njihovom radu je spomenuto da je nasilje dio života pa mediji zapravo prikazuju stvarnost istinitom. Također, spomenuto je kako je nasilje dobra podloga za stvaranje i izgradnju akcije jer je ono istovremeno vrlo primamljiva tema.

U radu autora Malek, Regg i Blažina Mukavec (2018) provedeno je istraživanje kojem je cilj bio određivanje količina nasilja u serijama *Jelenko* i *Smogovci*. U istraživanju su se analizirale nasilne scene, odnosno kadrovi u kojima se pojavljivalo verbalno, fizičko ili psihičko nasilje. Prije istraživanja, postavljene su tri hipoteze koje su bile temelj i

glavne odrednice za istraživanje, a to su: većina epizoda dječjih serija Jelenko i Smogovci sadrži barem jednu nasilnu scenu; najčešće nasilje u dječjim serijama Jelenko i Smogovci je ono među djecom i u nasilnim scenama u dječjim serijama Jelenko i Smogovci najzastupljenije je fizičko nasilje. Dobiveni rezultati potvrđuju prvu hipotezu točnom budući da 92,3% analiziranih epizoda serija Smogovci i Jelenko sadrži barem jednu nasilnu scenu. Točnije, u seriji Jelenko od 13 epizoda, potvrđeno je 25 nasilnih scena. Druga hipoteza (najčešće nasilje u dječjim serijama Jelenko i Smogovci je ono među djecom) potvrđena je kao neistinom zbog činjenice da se u serijama u 25% slučajeva radi o nasilju između djece, međutim, u 52,6% slučajeva u serijama možemo vidjeti neki drugi oblik nasilja koji ne uključuje djecu, kao što je nasilje među odraslima te nasilje nad životinjama. U analiziranim epizodama, gotovo je četvrtina scena u kojima se nalazi nasilje među djecom, a sličan udio prikazuje i količinu nasilja odraslih nad djecom. Što se tiče treće hipoteze, istraživanje je pokazalo da se u analiziranim epizodama najčešće pojavljuje fizičko nasilje koje se pojavljuje u 63,6 scena koje sadrže nasilje. Zatim slijedi psihičko nasilje koje se pojavljuje u 51,9% scena, a najmanja prisutnost je verbalnog nasilja, točnije, prisutno je u 44,2% scena.

Nakon istraživanja, provedena je rasprava u kojoj se analiziralo i govorilo o dobivenim rezultatima. Autorice su zaključile kako nasilje nad djecom nije bilo rijeka pojava u analiziranim serijama. Razlog tome, može se pripisati vremenu nastanka serije, odnosno početak 80-ih godina 20. stoljeća kada se fizičko nasilje prikazivalo kroz seriju kao odgojna metoda. Scene nasilja odraslih nad djecom najčešće su prikazivale kažnjavanje djece zbog njihovog neposluha i nemara. Nakon osvrta na provedeno istraživanje, u nastavku slijedi nekoliko primjera nasilnih scena i trenutaka iz serije i romana.

Već na samom početku dolazi do trenutka nasilja između psa Sokola i Šarova, a tome nam svjedoče rečenice iz romana koje glase: „Jurne Sokol kao strijela, proleti između stabala i zaleti se ravno na Šarova. Ščepaše se psi kao najljući neprijatelji. Valjaju se, reže, grizu... „Drži ga, Sokole!“ „Ščapi ga za uho!“ „Odgrizi mu rep!“ ore se uzbuđeni glasovi.“ (Gluščević, 1999:9). Ova scena prikazuje nasilje između dvije životinje, a djeca njemu svjedoče i promatraju ga. Odmah nakon ove situacije, prikazuje se scena verbalnog nasilja gdje Ivo prijeti družini riječima: „...i ne švrljajte više po šumi jer će biti batina.“ Jedna scena verbalnog nasilja je prikazana i u školi u kojoj ponovno sudjeluju Ivo i družina i tu dolazi do međusobnog verbalnog okršaja između dvije strane. Primjer

verbalnog nasilja prikazuje situacija kada Ivin djed traži vučju kožu, a Ivo tvrdi da ne zna gdje je. Djed potom trči za Ivom po dvorištu u ruci držeći štap i viče: „Nesrećo jedna, raspikućo! Vraćaj kožu!“ (Gluščević, 1999:33). Također, djed govori Ivu kako mu se ubrzo vraća otac iz grada te kako će ga on istući ukoliko mu Ivo ne da vučju kožu. U jednoj od epizoda, može se vidjeti trenutak fizičkog nasilja, kad otac tuče Iva jer se cijelu noć skitao po šumi govoreći kako je išao u potragu za lopovima vučje kože. U romanu i seriji prikazana je situacija kada je Ivo platio za svoj postupak kojim je pustio Jelenka da pobjegne u slobodu te ga je spasio od oca koji ga je htio ubiti za svoj imendan. U ovoj sceni, ponovno je prikazano fizičko nasilje, a u romanu je opisano riječima: „Dobro je, dosta! – vikao je već preko dvorišta, pritrčavajući Ivi kojega je razjareni otac oplitao remenom. – Dosta! Našla se koža. – Ne tučem ja njega zbog kože, nego zbog laneta! – odvrati otac smirujući dah i opasajući remen.“ (Gluščević, 1999:53). Iz nekoliko navedenih situacija može se uvidjeti količina verbalnog i fizičkog nasilja koje se tada prihvaćalo i vrlo često vršilo nad djecom zbog njihovog neposluha, laganja i nemara.

12. JEZIK I IZRAZ U ROMANU

Kao što je već navedeno, jedno od obilježja dječjeg romana je, uz jednostavnost u strukturi, fabuli i stvaranju likova, jednostavnost u izrazu i jeziku. Roman je podijeljen na devet poglavlja te je svako poglavlje imenovano. Roman je pisan jednostavnim izrazom, a sastoji se od razgovora između djece, djece i odraslih ili samo odraslih, a ulogu ima i pripovjedač. U ovom djelu su određene situacije i prostori detaljno opisani i prikazani, a čitanjem, djeca vrlo lako mogu dobiti točnu i preciznu predodžbu i sliku onoga što tekst govori. Pa su tako, primjerice, izgled prirode i ponašanje životinja detaljno i pažljivo opisani tekstem: „A šuma ljepotica obijeljela. Borove grane poput bijelih čipkastih streha nadvile se nad crna debla drveća kao veliki štitovi. Ponegdje se javlja ptičica, kukca djetlić u potrazi za ličinkama kukaca skrivenih duboko pod korom drveta.“ (Gluščević, 1999).

Sastavnica koja čini ovo književno djelo zanimljivijim i djeci privlačnijim je humor, koji se može prepoznati u romanu, ali i u seriji. Djeca vole djela koja su im smiješna i zabavna, stoga, ovaj roman čine dijalozi između djece, čiji je razgovor spontan i prirodan, iskren, sastoji se od njima smiješnih izreka, rečenica te svakodnevnog govora i međusobnih komentara. Slijedeći primjer iz romana pokazuje način na koji su djeca razgovarala, u ovom slučaju dječak Ivo te na koji način su se zadirkivala i međusobno ismijavala: „I Marici odlutao pogled nekud u daljinu, unosi se i ona u priču. – I ptičice, vjeverice i srne, svi će se veseliti i trčati za nama... – Jest, baš tako – prekine je Ivo ušavši u staju s vjedrom vode. – A ispod će pisati “Sretna Nova Godina”. – Ti uvijek sve pokvariš! – ljutila se Jelica pa odvrativši pogled od brata zagledala se u Maricu očekujući da nastavi s pričom.“ (Gluščević, 1999:45). Djeca vole humor i zabavu kada čitaju književno djelo, vole se nasmijati te su im takva djela bliska i zanimljivija. Još jedan od primjera iz romana je slijedeća situacija: „– Jelenko moj, medenko, kad odrasteš bit ćeš ti najnajljepši jelen u čitavoj šumi – tepala bi lanetu, a ono joj prišlo, pa se zagledalo u nju onim svojim velikim bademastim očima baš kao da je razumije. – Jelenko, medenko, pečenko – podrugne joj se jednoga jutra Ivo ulazeći u staju s pregrštom sočne trave.“ (Gluščević, 1999:46).

Također, može se primijetiti kako djeca u razgovoru u svakodnevnim situacijama koriste riječi ili uzrečice, a ponekad i psovke, koje su čuli od odraslih, najčešće od svojih roditelja pa ih sada i oni upotrebljavaju, a to nam prikazuju slijedeći primjeri: „–

Ej, ej – izusti ne znajući bi li se smijao ili ljutio. – Goričani, Goričani, lopovi nad lopovima! Sad ću ja vama zapapriti!“, „Pobjedonosni osmijeh zatitra na lvinom licu. „Vratit ću ja vama šilo za ognjilo“, šapće vadeći iz džepa bočicu s crvenom bojom.“ te primjer: „ – Tko se zadnji smije, najslade se smije! – pjevušio je veselo...“ (Gluščević, 1999).

13. FUNKCIJA FILMSKIH IZRAŽAJNIH SREDSTAVA U TV SERIJI *JELENKO*

13.1. ZVUK

Zvuk je važan čimbenik pri stvaranju doživljaja realnosti svijeta koji se prikazuje. Zvuk služi kao sigurnost da će se određen prostor sačuvati, odnosno predstavlja pripadnost istome mjestu. S druge strane, montažnim razlaganjem određenog mjesta može se prostorna orijentacija izgubiti ukoliko snimke ne prate zvuci koji će ostati neizmijenjeni, bez obzira na promjene planova i kutova snimanja. Zvuk u filmu može imati izvor u kadru, ali i izvan njega. Zvukovi kojima izvor nije u kadru imaju veliku izražajnu vrijednost jer takvi zvukovi privlače pozornost gledatelja te čine doživljaj filma intenzivnijim. Isto tako, oni često stvaraju napetost i kod gledatelja se pojavljuje želja za otkrivanjem izvora zvuka jer je njihova pozornost usmjerena na trenutačno zbivanje. Također, postoje različite vrste zvukova pa tako u zvukove spadaju šumovi, glazba i govor (Peterlić, 2001).

Ako se govori o šumu, u Težak (2002:211) navedeno je sljedeće: „U filmskom nazivlju šum je sve što nije govor i glazba, a to znači: svaki zvuk u prirodi, svaki zvuk izazvan čovjekovim kretanjem i radom, svaki zvuk proizveden bilo čime što je čovjek stvorio.“ Stoga, razlikuju se zvukovi prirodnih pojava: grmljavina, tutnjava, lomljava, buka, tresak, pljuštanje, kapanje, sipljenje, žubor, šumor, huk i slično. Zatim zvukovi iz životinjskog svijeta: mukanje, lavež, roktanje, cika, revež, njakanje, mijaukanje, cviljenje, zujanje, kvocanje, cvrčanje, gukanje, zrikanje, kreket itd. Zatim zvukove ljudskog kretanja i glasanja: bat, topot, tapkanje, pljeskanje, kucanje, govorenje, mrmljanje, šapat, dahtanje, uzdisanje, žamor, štucanje, kašljanje, plač, krik i mnoge druge te postoje zvukovi strojeva, vozila i drugih ljudskih naprava i proizvoda: brujanje, zveket, bubnjanje, trubljenje, zvonjava, tipkanje, kuckanje, škripa, pisak, pucanj, prasak, sviranje i slično (Težak, 2002).

Govor se ponekad može shvatiti kao jedan od prirodnih šumova, odnosno zvukova, zbog toga što ljudi često govore nerazgovijetno, ponekad zijevaju i kašlju ili jedu te se njihove riječi često gube u žamoru. U filmu se izvor govora ne mora uvijek vidjeti, ali se čuje, dok se ponekad razgovor može prikazati u kadru te se vidi tko izgovara rečenice. Govor koji se čuje, ali je njegov izvor nepoznat uvijek se prikazuje kao komentar. Situacije u kojima se vidi određeni prizor te čuje govor govornika koji se ne

vidi, imaju velik učinak na gledatelja jer se pozornost usmjeruje na značenje riječi, budući da se govornik ne pokazuje.

S druge strane, rečenice ili riječi koje je netko izrekao mogu se prikazati kontinuirano, ali montažno razlomljeno, što znači da se tekst prikazuje iz različitih planova i kutova, tj. u više različitih kadrova. Stoga, izbor kutova i udaljenosti govornika može utjecati na rečenični naglasak, ubrzanje ili usporavanje govora te na moguće isticanje pojedinih riječi. Montažom se, dakako, riječi mogu spajati ili razdvajati na različite načine te se rečenice mogu lomiti na više dijelova (Peterlić, 2001).

Kad je u pitanju glazba, isto kao i kod govora, razlikuju se dva načina uporabe glazbe u filmu, odnosno, izvor glazbe je poznat i vidljiv te se nalazi u kadru te glazba koja nema svoj izvor nego je dodatak fotografskom zapisu. Za primjer prvog načina može poslužiti glazba s radija koja se čuje i nalazi se u kadru. Nakon prikazivanja izvora te glazbe, kamera može prikazivati drugi prostorni isječak te se tada izvor neće vidjeti, ali glazba će dopirati izvan kadra. S druge strane, glazba koja nema izvor može se dodati filmskom prizoru te se ona uvijek predstavlja kao nešto novo i izvanjsko. Funkcija glazbe je da gledatelj usredotoči pozornost na nju i u sadašnji trenutak filma, a gledatelj će osjetiti da se pojavio poseban trenutak u filmu. Isto tako, isto se primjenjuje i na završetak jednog dijela, odnosno na završetak glazbenog dijela jer gledatelj tada shvaća da je određena cjelina završila te da počinje novi ulomak radnje. Glazba koja se čuje u pozadini i koja prati filmske prizore stvara različite ugođaje i raspoloženja, može uzbuđivati, razveseliti ili rastužiti, stvarati napetost, poticati gledatelje na razmišljanje i slično.

Glazba može biti imitatorska što podrazumijeva da instrumenti oponašaju ljudske i životinjske glasove te može služiti za karikiranje nečijeg govora ili glasanja. Najčešće se takva glazba pojavljuje u animiranim filmovima i komedijama. Funkcija ilustrativne glazbe je objašnjavanje zbivanja, akcije, ugođaja koji se stvara tempom, ritmom, intonacijom, harmonijom itd. Pojačavanjem određenih ugođaja izazivaju se intenzivnija raspoloženja. Autonomnom glazbom se prizoru daje posebno značenje jer bi bez nje, određeni prizor imao drukčije značenje i doživljaj. Ponavljanjem iste glazbe, što se naziva lajtmotivom, gledateljevi osjećaji i misli se usredotočuju na nešto što je bitno za cijeli film, na važne trenutke iz prošlosti ili mogu najavljivati blizinu ili pojavu neke važne osobe (Težak, 2002).

Navedene stavke, konkretno zvuk, šum, govor i glazba pronalaze se i u seriji *Jelenko*. Određene scene prati glazba, različiti šumovi i zvukovi te dijalog. Dijalog je vrlo bitno obilježje ove serije te se na njemu zasnivaju događaji i radnja koja se događa. Kroz cijelu seriju prati se komunikacija i razgovori između ljudi. Djeca međusobnom komunikacijom stvaraju odnose, razgovaraju, izmjenjuju ideje, iskazuju svoja mišljenja, obraćaju se životinjama, a u scenama izvor dijaloga, odnosno osobe koje govore ponekad se vide, a ponekad se samo čuju u pozadini. Njihov govor je jednostavan te razumljiv i primjeren gledateljima, odnosno djeci njihove dobi. U seriji djeca se često koriste humorom, zezancijom, međusobnim zadirkivanjem te se često šale, čuje se smijeh i pjevanje te se koriste svojim svakodnevnim govorom i uzrečicama.

U seriji, uz govor, čuju se i prepoznaju različiti šumovi koji sačinjavaju scene i kadrove. Mogu se prepoznati glasanje životinja, lajanje psa, glasanje ptica, cviljenje odnosno glasanje laneta i mnoge druge. U seriji se čuju zvukovi koje proizvode ljudi ili životinje, kao na primjer kucanje na vrata ili zatvaranje vrata, čuju se ljudski koraci, koračanje po snijegu, zvuk školskog zvona, u mnogim scenama čuje se zvuk vjetra, zvukovi praporaka koje je imao Jelenko, pucnjevi puškom, zvuk pucanja stakla i mnoge drugi. Različiti šumovi stvaraju određenu atmosferu i raspoloženja i utječu na gledateljev doživljaj tijekom gledanja. Kao primjer može se uzeti scena iz serije gdje se Marica uputila u šumu po snijegu jer je čula zvukove praporaka. Scene prikazuju Maricu kako korača po snijegu te se čuje puhanje vjetra. Zbog šuma vjetra gledatelji mogu osjetiti napetost i brigu za Maricu jer hoda sama šumom po mećavi. Šumovi jakog vjetra prikazuju nepogodno vrijeme te mogu pobuditi strah, napetost i brigu kod gledatelja zbog situacije u kojoj se Marica sama nalazi. Zvukovi pucnja također mogu izazvati određene osjećaje i raspoloženja kod gledatelja, a to su najčešće napetost, strah, uzbuđenje, radoznalost i mnoga druga.

Prizore i kadrove u seriji često prati glazba te se njen izvor najčešće ne vidi. Kao što je već navedeno, glazba pridonosi pojavljivanju različitih osjećaja i raspoloženja kod gledatelja, kao što su sreća, uzbuđenje, napetost, znatiželja, potreba za empatijom, tuga i slično. U nastavku će biti navedeno nekoliko primjera koji pokazuju važnost glazbe i njezine uloge u filmovima i serijama te na koji način ona može utjecati na doživljaj gledatelja tijekom gledanja. Jedan takav primjer pojavljuje se u prvoj epizodi, nakon što je družina u šumi čula pucnjeve te dok je promatrala kako lovokradica ubija majku laneta. Takva glazba izaziva kod gledatelja napetost, strah, iščekivanje,

uzbuđenje te znatiželju za otkrivanje sljedećih scena i prizora, tj. nastavak radnje. Kasnije, u istoj se epizodi pojavljuje glazba koja kod gledatelja budi suprotne osjećaje. Kadrovi prikazuju družinu koja kroz šumu nosi lane koje su spasili, u drvenu kolibu. Ta je glazba veselog i živahnog karaktera te dodatnu važnost pridaje glumcima, odnosno djeci na čijim se licima može vidjeti sreća i ponos jer su spasili lane. Također, scenu u kojoj Slavko odlazi po vodu, a Ivo ga ubrzo plaši kožom vuka, prati glazba koja može izazvati osjećaj straha, napetosti, uzbuđenja i znatiželje te ovu situaciju dodatno čini strašnijom, zanimljivijom i napetijom. Serija se isprepliće glazbom različitog karaktera, različitim zvukovima te govorom likova. Scene u kojima djeca odlaze u šumu ili se vraćaju, kad promatraju neke događaje, nekoga prate ili prisluškuju, kad se događa napeta radnja, često prati glazba različitog karaktera koja trenutne prizore čini zanimljivim, sretnim, napetim, tužnim, uzbudljivim itd.

13.2. KAMERA

Položajem kamere gledatelji filmskog zapisa doživljavaju prostor koji se prikazuje, ali i shvaćaju odnos između kamere i različitih objekata koji su se našli ispred objektiva. Kamera može biti postavljena u različitim položajima te postoje tri osnovna položaja koja se jednostavno prepoznaju. Prvi način podrazumijeva različite udaljenosti kamere od objekta koji se snima, a to se još naziva i plan snimanja. Zatim, bilježenje kamerom može se odvijati iz različitih kutova, a pod treći način misli se na kameru koja može stajati ili se kretati pa se to još naziva i stanje kamere.

Peterlić (2001:68) objašnjava plan sljedećim riječima: „Nazivom plan (prema franc. „le plan“ – ploha, ravnina, udaljenost) imenuje se i označava udaljenost kamere od snimanog objekta ili skupine objekata, i to udaljenost kako je gledatelj doživljava gledajući te objekte na platnu (ili ekranu televizijskog prijemnika).“ Nadalje, razlikuje se nekoliko planova, a jedan od njih je detalj koji može prikazivati primjerice prste, oko, uho, šaku ili razne predmete, sat na ruci ili zidu, natpis na zidu ili u novinama, pepeljara na stolu i slično. Zatim, postoji krupni plan koji prikazuje ljudsku glavu, odnosno ljudsko lice, a može se vidjeti i kapa i šešir ili dijelovi majice, dio kravate i slično. Blizu se naziva plan u kojem je osoba snimljena do pojasa. Srednjim planom nazivamo snimanje čitave osobe od glave do pete, dok se snimanje osobe samo do koljena naziva američkim

planom. Zatim, polutotal prikazuje prostor na način da se može prepoznati njegova veličina i izgled u cijelosti. Total ili opći plan prikazuje određen prostor i okolinu, primjerice prikazuje čitav grad, trg ili neki zatvoreni prostor, na primjer učionicu ili sobu.

Navedeni planovi mogu se uočiti u seriji, a kao jedan od primjera poslužiti će detalj plan koji je prikazan u trećoj epizodi serije u sceni gdje se prikazuje tikva koju je Ivo nacrtao i stavio u nju svijeću te je njome želio preplašiti Goričane. U prvoj epizodi, kao primjer krupnog plana može poslužiti scena u kojoj se prikazuje lovokradica Mijat nakon što puškom ubija lanetovu majku. Preciznije, prikazuje se njegova glava, a može se primijetiti i jedan dio kape koju nosi. U drugoj epizodi u više kadrova mogu se prepoznati srednji, blizu i američki plan. Točnije, ovi su planovi očititi u scenama u kojima je družina prikazana kako odlazi u šumu, a navedeni planovi mogu se uočiti u pojedinim scenama koje se odvijaju u školi u trenutku kad djeca razgovaraju s policajcem. Polutotal je također često prisutan u seriji, a jedna od scena koja prikazuje polutotal prikazana je u petoj epizodi kada je družina hodala selom i nosila vučju kožu. Tada je polutotalom prikazan jedan dio sela, odnosno kuće i ulice. Kao primjer totala, mogu poslužiti kadrovi iz samog početka desete epizode gdje se prikazuje čitavo selo, odnosno veliki dio sela.

Prilikom snimanja, kamera može biti na različitim položajima u odnosu na objekt koji snima. Može biti u visini objekta, iznad njega ili ispod njega, a takav odnos kamere prema objektu naziva se rakurs. Snimanje objekta iz gornjeg rakursa naziva se još i ptičja perspektiva. S druge strane, donji rakurs predstavlja položaj kamere niži u odnosu na objekt te se takvo snimanje naziva žabljom perspektivom. Ukoliko se ne može prepoznati je li kamera ispod ili iznad objekta, reći će se da je kamera u razini pogleda.

Primjer snimke iz gornjeg rakursa prikazuje se u petoj epizodi kada djeca nose vučju kožu po selu. U tom trenutku, kamera se nalazila iznad objekata, točnije iznad djece, ulica i sela, a takav način snimanja naziva se i ptičja perspektiva. Primjer donjeg rakursa jasno je uočljiv u drugoj epizodi u trenutku kad je Ivo visio u kanti. Tada je kamera bila ispod snimanog objekta te se prikazuje snimanje iz tzv. žablje perspektive. U istoj epizodi, tijekom razgovora između dječaka i policajca položaj kamere bio je u razini očiju, odnosno pogleda, stoga je ovo primjer još jednog položaja kamere u odnosu na objekt koji se snima.

Pri snimanju, osim udaljenosti kamere od snimanih objekata i kutovi snimanja, prepoznaju se i stanja u kojim se nalazi kamera, odnosno uočava se pokrenutost ili nepokrenutost kamere. Stanje u kojem kamera snima, a da se ne pomiče, naziva se statičnost, dok je dinamičnost stanje u kojem se kamera pomiče. Stoga, postoje dva načina pomicanja kamere, a to su vožnja i panorama. Vožnja podrazumijeva pričvršćenost kamere za neko vozilo, primjerice kolica, automobil, avion, čamac te se zajedno s vozilom kreće u smjeru određenog objekta. Panoramski način snimanja podrazumijeva da je kamera postavljena na tlu te da se vrti oko svoje osi u horizontalnom ili vertikalnom smjeru (Peterlić, 2001).

U seriji, statično stanje kamere može se često uočiti, kao na primjer u drugoj epizodi gdje scene prikazuju svađu družine i Iva u školi. U tim scenama, kamera snima dječake i njihove pokrete, a ona je pričvršćena i ne pomiče se. S druge strane, postoji snimanje pomicanjem kamere. Jedan od načina jest panorama koji se može uočiti u prvoj epizodi, u scenama gdje se dječaci zajedno s psom šuljaju šumom i sakrivaju. Ove kadrove kamera je snimala u horizontalnom smjeru. Osim panorame, vožnja je još jedan način pomicanja kamere. Primjer takvog načina pomicanje kamere može se uočiti u prvoj epizodi u trenutku kad je družina uočila jednu ceduljicu u šumi među drvećem. Dječaci su stajali jedan pored drugog i gledali prema ceduljici, a kamera se približavala prema njima, odnosno prema papiru kojeg su pronašli.

13.3. SCENOGRAFIJA

Prostor u kojem se odvija radnja je neophodan za stvaranje filmskog zapisa te je element koji utječe na sveukupni dojam filma i njegove poruke koju prenosi gledateljima. U filmski prostor spadaju svi vizualni i likovni elementi radnje te oni čine scenografiju. Scenografija ima više svrha u filmskom zapisu, a jedna od njih podrazumijeva oblikovanje ugođaja i ambijenta u odnosu na radnju koja se odvija. Također, scenografija predočuje stil i način života u određenom vremenskom razdoblju u kojem se radnja odvija. Scenografija također, određenim ambijentom daje psihološku karakterizaciju likova. U filmovima, ambijent i dekor mogu biti umjetno oblikovani te u tom slučaju, moraju biti uvjerljivi i pravilno uklopljeni u radnju (Težak, 2002).

U seriji je uloga scenografije od velike važnosti. Unutarnji prostori u kojima se odvija radnja pažljivo su prilagođeni i oblikovani, primjerice kuće, koliba u kojoj je živio Jelenko, lokalna gostionica i slično. Na početku druge epizode detaljno je prikazan ambijent Jocine kuće, prikazan je njegov brat u krevetiću, unutrašnjost kuće, krevet, slike na zidovima, namještaj na kojem se nalazi posuđe itd. Ovakav detaljan prikaz unutarnjeg prostora, gledateljima daje dojam kako netko unutra živi, a po krevetiću se može zaključiti kako tu boravi dijete. Odmah nakon spomenutih scena, u seriji se prikazuje koliba u kojoj je bio Jelenko te njegovo dvorište. Koliba je uređena te se u njoj nalazi i sijeno, prostor dvorišta je uređen i pripremljen, posebno ograđen, a oblikovan je i prostor koji predstavlja ulaz i izlaz u dvorište. Scenografija dvorišta i kolibe oblikovana je i uređena po svrsi koju ti prostori imaju. Prilagođeni su za život životinje, u ovom slučaju Jelenka. U istoj epizodi prikazuje se i unutarnji prostor škole. Prostor učionice detaljno je i precizno prikazan. U njemu su postavljene klupe i stolice, prozori, dječji radovi na zidovima, ploča i ostali predmeti koji se nalaze u učionici, a koriste se u svakodnevnoj nastavi. Taj je prostor također vjerno prikazan, a gledateljima je jasno o kojem se ambijentu radi.

14. ANIMALISTIČKI PRISTUP DJELU

Budući da su životinje sastavni dio dječjeg svijeta i života, povezanost djece i životinja tumače brojni autori. U svom radu, autorica Slunjski (2020) prema Hameršak i Zima (2015:332) navodi kako autorica Ana Batinić ističe: „...djeca kao i mladunčad ostalih vrsta, osjećaju manje straha prema drugim vrstama u odnosu na odrasle, znatiželjnija su i spremna pričati drugim vrstama.“, „...ljudsku djecu jako privlače druga djeca, ne samo ljudska, nego i ostalih vrsta.“, a na kućne ljubimce i domaće životinje „reagiraju kao na zanimljive vršnjake.“

Iako su životinje u romanima o životinjama prikazane onakve kakve jesu, u Slunjski (2020:123 prema Crnković i Težak 2002:29) navedeno je kako navedeni autori uočavaju da se u nekolicini romana o životinjama ponekad odstupa od stvarnosti. Razlog tome je način međusobnog sporazumijevanja životinja te sporazumijevanja ljudi i životinja.

Osvrćući se na djelo koje je tema ovog rada, emotivna povezanost između djece i laneta prikazana je kroz dirljivu priču o njegovom spašavanju nakon što je njegovu majku usmrtio lovac. Djeca nastoje zaštititi lane od ljudi i drugih divljih životinja te se sve više emocionalno povezuju s njime (Slunjski, 2020).

Kroz cijeli roman prati se emotivna povezanost djece prema Jelenku, briga za njega i njegove potrebe, djeca se s njime poistovjećuju, tuguju i vesele se, zajedno provode vrijeme te razgovaraju s njime. Posebno se rastužuju kada shvate da im je netko ukrao Jelenka, a budući da je Ivo bio zaslužan za to, ubrzo se sažalio nad njime, suosjećao je s Jelenkom te ga je pustio na slobodu. Dječak Ivo je također gajio osjećaje prema životinji, odnosno prema Jelenku, što dokazuje kako su životinje i djeca međusobno povezani. Tome u prilog ide i činjenica kako se Ivo „preobratio“ i ubrzo sklopio prijateljstvo s družinom nakon što je ispravno postupio i emocionalno se povezoao s Jelenkom. Odnosno, djeca su se sprijateljila, zaboravila na probleme iz prošlosti te su se povezala zahvaljujući životinji, u ovom slučaju zahvaljujući Jelenku (Gluščević, 1999).

Također, povezanost djece i životinja može se zapaziti i u odnosu družine i psa Sokola. Perin pas Sokol neprestano prati družinu na njihovom putu, zajedno provode vrijeme gdje god išli. Na Sokola se djeca uvijek mogu osloniti, znaju da će im ono pomoći

ukoliko se nađu u nevolji te na njega uvijek mogu računati. S njime su jako povezani i vrlo su si bliski, međusobno se razumiju te djeca s njime čak i razgovaraju. Isto tako, Sokol je vezan za djecu te ih razumije. Jedna od situacija u kojoj se može prepoznati međusobna emotivna povezanost djece i Sokola je kada se djevojčica Marica izgubila u šumi dok je padao snijeg. Sokol je osjetio da je Marica u opasnosti te da treba pomoć te ju je otišao tražiti. Družina je potom pratila njegove tragove i time im je Sokol pomogao u potrazi za Maricom. Sokol im je često bio od velike pomoći jer je mogao nanjušiti određene tragove, mogao je otjerati životinje ili ljude, ali mogao je i brzim trkom uhvatiti nekoga ukoliko je bilo potrebno, stoga je družina bila vrlo povezana s njime jer su uvijek mogli na njega računati i u njega se pouzdati.

Ovo književno djelo pokazuje kako su djeca u čvrstoj vezi s životinjama te kako imaju potrebu provoditi vrijeme s životinjama, igrati se s njima, družiti i smatrati ih vjernim prijateljima bilo da se radi o domaćoj životinji, kućnom ljubimcu ili divljoj životinji, djeca uvijek pronađu način za zblížiti se sa životinjom, stvoriti međusobnu privrženost i razviti ljubav prema njoj (Glušćević, 1999).

15. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je usporediti televizijsku seriju i roman *Jelenko* budući da je riječ o dva različita načina prijenosa sadržaja i radnje na gledatelje odnosno čitatelje. Obzirom na obilježja i elemente ovih medija, djeca seriju i roman doživljavaju na različit način. Roman obilježavaju detaljni opisi pripovjedača i dijalog, dok seriju prati pozadinska glazba, zvukovi, šumovi, govor i ostala obilježja. Na gledatelje utječu glazba i šumovi koji se čuju u pozadini, čime se dobiva dodatan doživljaj radnje koja se trenutno događa, dok si čitatelji mogu te situacije samo mentalno predočiti i zamisliti.

Također, na drukčiji način se doživljava dijalog djece u seriji i u romanu. Gledajući seriju, gledatelji mogu vidjeti komunikaciju ljudi te njihove izraze lica i mimiku, dok je čitanjem romana to nemoguće. Na taj način, čitanjem djeca mogu samo zamisliti izgled osoba i životinja te njihove izraze lica i pokrete koje čine dok razgovaraju, a gledanjem serije to se ipak vidi onako kako je realno prikazano.

Obzirom na glavne karakteristike ovih medija, smatram kako televizijska serija detaljnije i preciznije prikazuje fabulu, likove i situacije. Tome u prilog idu izražajna sredstva kao što su glazba, zvuk, govor, kamera, scenografija i mnogi drugi. Smatram kako se zbog navedenih obilježja, djelo kroz seriju prikazalo na vjerniji i zanimljiviji način nego što je to prikazano putem teksta, odnosno romana. Također, mišljenja sam kako serija ostavlja bolji, jači i upečatljiviji doživljaj na gledatelje, nego što to čini roman na djecu koja ga čitaju.

Međutim, bez obzira kojim je medijem djelo prikazano, djeci će pružiti zanimljivu radnju isprepletenu dječjim pustolovinama, iskrenim prijateljstvom i zajedništvom koja će na djecu ostaviti velik i upečatljiv dojam.

16. LITERATURA

1. Blažević, N. (2012). Djeca i mediji – odgoj na “televizijski“ način. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 10 (3), str. 479-493.
2. Crnković, M. (1982) 2. *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Diklić, Z., Težak, D. i Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
4. Grozdanović, A. (2019). Film kao motivacija za čitanje i kao sredstvo u nastavi filma. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti*, 3 (3), str. 23-32.
5. Gilić, N. (2007). *Filmske vrste i rodovi*. Zagreb: AGM.
6. Gilić, N. (2010). *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*. Zagreb: Leykam International.
7. Gluščević, M. (1999). *Priča o Jelenku*. Zagreb: Znanje.
8. Hranjec. S. (1998). *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
9. Kulaš, V. (2013) Crnobijeli svijet dječje kinematografije. *Hrvatska revija*, 8 (3), str. 40-43.
10. Kolucki, B i Lemish, D. (2013). Kako komunicirati s djecom. Zagreb: UNICEF.
11. Mikić, R. i Rukavina, A. (2006). *Djeca i mediji*. Hrvatski filmski savez. URL: http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=1604#.YMyHfOgzZPY [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]
12. Mlinarević, V. (2004). Dijete i televizija. U: *Stručni i znanstveni skup Rastimo zajedno* (Babić, N., Irović. S. i Redžep-Borak, Z., ur.) Osijek: Centar za predškolski odgoj; Visoka učiteljska škola; Grafika, str. 39-45.
13. Marincel, D. (2013). *Djeca i televizija*. Istraži me. URL: <https://www.istrzime.com/djecja-psihologija/djeca-i-televizija/> [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]
14. Marincel, D. (2013). *Kako iz televizije izvući ono najbolje za dijete*. Istraži me. URL: <http://www.istrzime.com/djecja-psihologija/3415/> [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]

15. Malek, L., Regg, T. i Blažina Mukavec, K. (2018). Nasilje u hrvatskim dječjim serijama Jelenko i Smogovci. *Communication Management Review*, 04 (1), str. 196-215.
16. Mikić, K. (2007). *Film i druge umjetnosti*. Hrvatski filmski savez. URL: http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=1875#.YMyLpegzZPY [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]
17. Popović, D. (2021). *Maja Gluščević*. Hrvatski filmski savez. URL: http://www.hfs.hr/novosti_detail.aspx?sif=5679#.YSSZ544zZPY [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]
18. Peruško, Z. (2011). *Uvod u medije*. Čakovec: Naklada Jesenski i Turk Hrvatsko sociološko društvo.
19. Peterlić, A. (2001). *Osnove teorije filma*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
20. Pulverness, A. (2002). *Film i književnost: dva načina pripovijedanja*. Matica hrvatska. URL: <https://www.matica.hr/kolo/287/film-i-knjizevnost-dva-nacina-pripovijedanja-19942/> [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]
21. Slunjski, K. (2020). *Animalistički sloj u romanima Maje Gluščević*. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/344153147_Animalisticki_sloj_u_romanima_Maje_Gluscevic_90_godine_20_stoljeca_ANIMALISTIC_LAYER_IN_THE_NOVELS_OF_MAJA_GLUSCEVIC_IN_1990S [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]
22. Seifert, B. (2021). *O snimanju serije Jelenko*. Jelenko.com.hr. URL: <http://www.jelenko.com.hr/index.php/razgovori/rajko-bundalo> [Pristupljeno: 11. 9. 2021.]
23. Težak, S. (2002). *Metodika nastave filma*. Zagreb: Školska knjiga.
24. Leksikon Hrvatske radiotelevizije. (2016). *Jelenko*. Zagreb: Hrvatska radio televizija – Ljevak, str. 226-227.
25. Turković, H. (2020). Animirani film. Filmski leksikon, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (online). URL: <http://film.lzmk.hr/clanak.aspx?id=43> [Pristupljeno: 13. 9. 2021.]

26. Težak, S. (2019). Dječji film. Filmska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (online).

URL: <https://filmska.lzmk.hr/natuknica.aspx?ID=1366> [Pristupljeno: 13. 9. 2021.]

27. Jelenko (2018) Youtube.

URL: https://www.youtube.com/watch?v=LKuek_dpWIA&list=PLXo-3HXDc5jo8PUF0X-qz1MHM3foB7Rcb [Pristupljeno: 13. 9. 2021.]

17. SAŽETAK

Ovaj rad govori o televizijskoj seriji *Jelenko* kao predlošku za roman, čija je autorica i scenaristica Maja Gluščević. Rad govori o obilježjima i definicijama medija, a naglasak je stavljen na dječje filmove i serije te ne dječje romane. Objasnjena su teorijska obilježja dječjih filmova i serija, njihov utjecaj na djecu te govori o doživljaju koji djeca imaju tijekom gledanja određenih sadržaja. Osim toga, navedene su glavne i opće činjenice o dječjoj književnosti koje su praćene različitim primjerima. Pozornost je usmjerena na dječje romane i romane o životinjama.

Nadalje, u radu su analizirani serija za djecu i roman *Jelenko*, karakterizirani su i uspoređeni prikazi likova u oba medija te se navode književna i filmska izražajna sredstva relevantna za prikaz sadržaja. Oba su djela promotrena u kontekstu animalističke književnosti i filma.

18. SUMMARY

This paper talks about a tv series *Jelenko* as a novel template, whose author and screenwriter is Maja Gluščević. The paper is about media definitions and features, with an emphasis on children films, series and novels. Theoretical features are explained from children movies and series, their influence on children and their experience while watching content of this kind. Beside that, the general and main facts about children literature are mentioned together with some examples. Attention is paid on children novels and novels about animals.

Therefore, in this paper, the novel *Jelenko* and the series for children are being analyzed. Characters are both analyzed and compared in these two media, together with the literary and cinematic expressive assets of their content. Both works are observed in the context of film and animalistic literature.